

Nejen o projektech
zahraniční rozvojové
spolupráce

Vietnamské inspirace

DEVELOPMENT
WORLD WIDE

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

Občanské sdružení DEVELOPMENT WORLDWIDE (DWW) bylo založeno na podzim roku 2001 a vlastní činnost zahájilo začátkem roku 2002. Od svého vzniku se soustředíme zejména na zlepšení systému české zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS). Naším dlouhodobým cílem je zvyšování kvality rozvojových projektů a programů, efektivní spolupráce na národní i mezinárodní úrovni a hlavně skutečné zlepšování situace v rozvojových a transformujících se zemích.

Ve Vietnamu pracujeme od roku 2004 a kromě pěti realizovaných vlastních projektů se snažíme podporovat spolupráci všech dalších organizací, které ve Vietnamu zahájily projekty v rámci programové spolupráce ČR. I s naším přispěním se podařilo propojit několik nových projektů v provincii Thua Thien Hue - dva projekty v gesci Ministerstva životního prostředí (zaměřené na problematiku kontaminace dioxiny a na regionální plány odpadového hospodářství), dva projekty Ministerstva zemědělství (zemědělství a lesnictví), projekt Ministerstva práce a sociálních věcí (sociální a zdravotní služby) a Ministerstva zahraničních věcí (humanitární pomoc po loňském tajfunu Xangsane). Komplementarita uvedených projektů a spolupráce jednotlivých realizátorů by měla zvýšit dopady české ZRS a potvrdit programový přístup k řešení vietnamských priorit. Za tímto účelem byla rovněž založena projektová kancelář v Hue, kterou mohou jednotlivé české organizace sdílet.

Zajímáme se ale i o ostatní projekty realizované ve Vietnamu a rádi bychom přispěli k tomu, aby česká rozvojová spolupráce v této krásné a zajímavé zemi skutečně pomohla řešit klíčové problémy, se kterými se zejména obyvatelé na venkově stále potýkají. Přes poměrně dynamický rozvoj je tato země dosud postižena následky americko-vietnamské války (mnoho lokalit je dodnes silně kontaminováno dioxiny a stále se ještě rodí postižené děti) a na velké části území obyvatelé dosud trpí nedostatkem pitné vody a průmyslovým znečištěním, nedostupností nebo nedostatečnou kvalitou základních služeb a jen pomalu se snižující chudobou související mj. se zastaralými postupy průmyslové a zemědělské výroby. Na většinu těchto problémů se samozřejmě ve Vietnamu soustředí i ostatní donoři, ale Česká republika by měla díky dlouhodobým vztahům a zejména díky své vlastní transformační zkušenosti převzít mnohem větší díl odpovědnosti za jejich postupné odstraňování. I nám v době přechodu k demokracii pomáhaly ostatní země a každý nový kontakt se světem přispíval k bourání totalitního režimu i bariér mezi lidmi...

Přáli bychom si, aby i tato brožura připomněla, že zahraniční rozvojová spolupráce není jenom o projektech, ale hlavně o lidech, citech i úsměvech.

Daniel Svoboda

předseda občanského sdružení

Development Worldwide

Vietnam - prioritní země zahraniční rozvojové spolupráce České republiky

Neutěšená ekonomická a sociální situace ve Vietnamu stále volá po potřebě rozvojové spolupráce. V roce 2007 se tato země s 85 miliony obyvatel umístila na 105. místě z celkových 177 hodnocených podle Indexu lidského rozvoje (Human Development Index, viz Human Development Report 2007 - hdr.undp.org/reports/global/2004/pdf/hdr04_HDI.pdf). Průměrný hrubý národní důchod per capita ve výši 620 USD (podle Světové banky, 2005) řadí Vietnam mezi země s nízkým příjmem.

Díky dalekosáhlým reformám (tzv. reforma Doi Moi) zaznamenal Vietnam od začátku 90. let řadu pozoruhodných úspěchů v ekonomické transformaci a boji s chudobou. Úroveň chudoby (podle mezinárodních standardů) se podařilo během 10 let snížit bezmála na polovinu, přičemž hrubý domácí produkt ve stejném období rostl průměrně o 6 - 8 % ročně (viz www.worldbank.org). Vietnam se během posledních 10 let stal světově významným exportérem kávy, pepře, gumy a dalších plodin a surovin (uhlí, ropa). Velký význam pro vietnamskou ekonomiku bude mít v příštích letech turistický ruch, který se rozvíjí rychlým tempem. Pozitivní důsledky ekonomického růstu jsou ale rozloženy nerovnoměrně a především venkovské oblasti se dosud potýkají s chudobou a nedostatečně rozvinutou infrastrukturou, včetně základní zdravotní a sociální péče.

Podíl venkovského obyvatelstva činí přibližně 75 %, průmysl zaměstnává okolo 20 % obyvatelstva v produktivním věku a zemědělství asi 50 %. Díky částečné ekonomické liberalizaci v 90. letech roste podíl sektoru služeb (především v oblasti cestovního ruchu). Vietnamu se rovněž v průběhu 90. let dařilo úspěšně řešit zadlužení. Navíc míra gramotnosti dospělého obyvatelstva je neobyčejně vysoká a dosahuje bezmála 94 %, což představuje pro hospodářství země rovněž nezanedbatelnou výhodu. Hlavním úspěchem Vietnamu v současné době je vstup do Světové obchodní organizace (WTO) v lednu 2007 a plné zapojení země do světové ekonomiky. Změny se dotknou i vietnamského finančního systému, který je dosud striktně regulován státními zásahy. Na druhou stranu právě minimální provázanost vietnamské ekonomiky a finančního sektoru

se světem pomohla uchránit tuto zemi před vážnějšími následky asijské finanční krize koncem 90. let minulého století. Před Vietnamem však ještě stojí celá řada dalších nutných kroků - jde např. o privatizaci státního majetku, což představuje několik tisíc podniků s miliony zaměstnanců, a dále reforma státní administrativy a bankovního sektoru. Velký problém také představuje vysoká míra korupce (Vietnam je v žebříčku Transparency International z roku 2005 řazen na 107. místo ze 158 hodnocených zemí), i když na nejvyšší státní úrovni je zřetelná snaha tuto situaci řešit.

Sociální a politická situace ve Vietnamu je však i nadále poznamenána přetrvávající chudobou a malou schopností státu vytvořit dostatečně efektivní sociální síť. Mezi hlavní úkoly v oblasti rozvoje patří zásobování pitnou vodou, neboť přístup k nezávadné vodě má dnes jen 70 % populace. Další palčivé problémy představuje kontaminace částí země nebezpečnými látkami, především dioxiny, které byly používány během války v 60. a 70. letech 20. století, dále zvyšující se míra průmyslového znečištění a nevhodné nakládání s odpady, otázka udržení biodiverzity a v neposlední řadě rovněž zvětšující se sociální rozdíly mezi městy a venkovem a nedostatečná úroveň a dostupnost zdravotní péče. Mezi nejchudší skupiny obyvatelstva patří ve venkovských oblastech žijící etnické menšiny, kterých je 53 a představují 12 % populace (zhruba 8 milionů obyvatel). V posledních letech se rovněž Vietnam potýká s nárůstem případů zneužívání žen a dětí a obchodování s lidmi.

Vietnam zůstává i nadále socialistickou zemí, která uplatňuje systém vlády jedné strany a nepřipouští politickou opozici. Pojmy jako „demokratizace“ a „řádná správa věcí veřejných“ (Good governance) se sice v rozvojových strategiích objevují, ale v současné

době zřejmě nepředstavují pro Vietnam absolutní prioritu. Na druhou stranu se vietnamská komunistická strana v posledních letech snaží o dílčí decentralizaci rozhodovacích procesů, i když se tak děje pod pečlivým dohledem státních a stranických orgánů a masových členských organizací (Svazu mládeže, Svazu žen a dalších). Objevují se také první nestraníci na vyšších odborných postech státní správy a národního hospodářství. Komunistická strana si ale v každém případě hodlá podržet vedoucí postavení ve společnosti a ani

oblast ekonomiky nehodlá zcela přenechat volnému trhu. V oficiálních dokumentech se stále častěji objevuje termín „tržní ekonomika se socialistickou orientací“ (případně „sociálně-tržní ekonomika“), o účinnosti tržních nástrojů ale již nikdo vážněji nepochybuje a v rozvoji podnikání a zapojení Vietnamu do mezinárodního obchodu se spatřuje hlavní nástroj rozvoje země. V zemi neexistují nezávislá média, ale občanům byl alespoň částečně umožněn přístup k internetu a příjem zahraničního TV vysílání.

Tab. 1 Základní ekonomické a sociální ukazatele Vietnamu (www.worldbank.org)

	2000	2003	2005	2006
počet obyvatel	78,5 mil.	81,3 mil.	83,1 mil.	84,1 mil.
průměrná délka života	69,1	70	70,7	71
kojenecká úmrtnost	23/1000	20/1000	16/1000	16/1000
úmrtnost dětí do 5 let	30/1000	26/1000	19/1000	19/1000
hrubý národní důchod	30,2 mld. USD	38,8 mld. USD	51,3 mld. USD	58 mld. USD
hrubý národní důchod per capita	380 USD	480 USD	620 USD	690 USD
hrubý domácí produkt	31,2 mld. USD	39,2 mld. USD	52,4 mld. USD	59,3 mld. USD
růst HDP (%)	6,8	7,2	8,4	8,2

Mezinárodní rozvojová spolupráce ve Vietnamu

V roce 2005 byl Vietnam příjemcem zhruba 517 mil. USD v rámci ODA od členských zemí EU a od Evropské komise. Širší rámec vztahů mezi EU a Vietnamem v oblastech obchodu, rozvojové spolupráce, ochrany životního prostředí a dalších upravuje dokument Dohoda o spolupráci mezi Evropským společenstvím a Vietnamskou socialistickou republikou (viz http://ec.europa.eu/external_relations/vietnam/intro/index.htm) z roku 1996, na jejímž aktualizovaném znění se v současné době pracuje. Celkový objem oficiální rozvojové pomoci (ODA) pro Vietnam od všech zahraničních poskytovatelů činil v roce 2005 1,9 miliardy USD, tedy 3,7 % HDP (viz <http://www.oecd.org/dataoecd/13/14/1883363.gif>).

Donorská komunita ve Vietnamu je početná a zahrnuje 25 bilaterálních a 15 multilaterálních dárců a více než 500 nevládních organizací. Koordinace poskytování

rozvojové pomoci se děje prostřednictvím vietnamského Ministerstva plánování a investic, které má v systému ODA klíčovou úlohu - kromě koordinace ODA také připravuje koncepční materiály a spoluvytváří dlouhodobé strategie. Ministerstvo plánování pravidelně zve reprezentanty donorské komunity (většinou na úrovni velvyslanců) na jednání „Poradní skupiny“ (Consultative Group - CG), která je hlavním koordinačním orgánem mezinárodní donorské komunity pro poskytování ODA Vietnamu. Kromě CG se donoři setkávají také na pravidelných zasedáních Vietnamské obchodní rady (Vietnam Business Forum - VBF). Zvláštní mechanismus je vytvořen pro spolupráci se zahraničními nevládními organizacemi, jejichž evidenci a koordinaci provádí vietnamské Ministerstvo zahraničních věcí prostřednictvím své specializované agentury PACCOM (People's Aid Coordinating Committee).

Střednědobý program rozvojové spolupráce ČR ve Vietnamu v období 2006 - 2010

Vláda ČR definovala svým usnesením č. 302 ze dne 31. března 2004 Vietnamskou socialistickou republiku (VSR) jako jednu z prioritních zemí pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci, a to především z následujících důvodů:

- potřebnost rozvojové spolupráce,
- mimořádně silná tradice rozvojové spolupráce,
- potenciál pro sekundární přínosy rozvojové spolupráce (rozvoj vzájemných hospodářských vztahů).

Program rozvojové spolupráce mezi ČR a Vietnamem byl rozpracován během roku 2005 na základě studia relevantních dokumentů a v průběhu konzultací s partnerskými institucemi ve Vietnamu. Na přípravě programu se za českou stranu podílelo Ministerstvo zahraničních věcí, Rozvojové středisko ÚMV, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo průmyslu a obchodu. Na základě zjištěných priorit vietnamské vlády a možností ČR byl následně připraven Střednědobý program rozvojové spolupráce na období 2006 - 2010 (dále program spolupráce), který vláda ČR schválila svým usnesením č. 664/2005. V září 2006 bylo mezi oběma zeměmi podepsáno memorandum o porozumění, které upravuje základní rámec ZRS ČR s Vietnamem.

Tab. 2 Přehled finančních prostředků alokovaných na realizaci ZRS ČR a Vietnamu 2006 - 2009*

Rok	Částka v tis. Kč
2006 (čerpano)	25 835
2007 (max. limit)	42 600
2008 (max. limit)	51 650
2009 (max. limit)	62 900
2010	dosud nestanoveno

* uvolňování prostředků na ZRS ČR se odvíjí od schválení plánu ZRS na příslušné období vládou a možností státního rozpočtu ČR

Česká republika se v rámci rozvojové spolupráce s Vietnamem zaměřuje na sektory ochrany životního prostředí, zemědělství, oblast práce a sociálních věcí a dále na podporu podnikání a modernizaci průmyslové infrastruktury. Významným styčným tématem je pomoc při řešení následků působení průmyslových toxických látek, zejména dioxinů. Program spolupráce předpokládá komplexní přístup k tomuto problému a synergické působení ve výše uvedených sektorech spolupráce.

Záměrem programu rozvojové spolupráce s Vietnamem je posílení sociálního a ekonomického potenciálu Vietnamu a jeho obyvatel, na úrovni cílů se pak jedná především o zmírňování následků poškození životního prostředí, jehož důsledky se projevují prakticky ve všech oblastech života. Významnou součástí je rovněž předávání odborných znalostí a dovedností vietnamským partnerům participujícím na realizaci konkrétních projektů. Uplatňování programového přístupu, který má za cíl především vyšší účinnost rozvojových intervencí a předpokládá zvýšenou koordinaci s partnerskou stranou i mezi donory navzájem, je vzhledem k objemu prostředků a šíři témat řešených v rámci ZRS ČR významnou podmínkou pro úspěšnou realizaci spolupráce s Vietnamem. Vzhledem k vysoké poptávce po koordinaci zahraničních donorů ve Vietnamu a rostoucímu tlaku místních institucí na vyšší efektivitu a relevanci ZRS je do budoucna nutné ve zvýšené míře dbát na posilování vzájemných vazeb mezi sektory a tématy v souladu s prioritami vietnamské vlády.

V současné době je ve Vietnamu realizováno 13 bilaterálních rozvojových projektů ZRS ČR, jeden projekt trojstranné spolupráce ČR - Kanada - Vietnam s podporou kanadské rozvojové agentury CIDA a jeden lokální projekt v gesci ZÚ Hanoj (viz tabulka na str. 4).

Tab. 3 Přehled aktuálně realizovaných projektů ZRS ČR ve Vietnamu

Název projektu	realizátor	gestor	doba realizace	celkový rozpočet (v tis. Kč)
Rehabilitace provincie Thua Thien Hue zasažené dioxiny	DEKONTA, a.s.	MŽP	2006 - 2008	19 732
Obnova a udržitelný rozvoj lesa v komunitě Phong My	Mott MacDonald	MZe	2007 - 2009	7 990
Sociální začleňování ohrožených skupin obyvatelstva	Aplikovaná sociologie - Mgr. Jiří Kocourek	MPSV	2006 - 2009	13 500
Udržitelný rozvoj v komunitě Phong My	Česká zemědělská univerzita v Praze	MZe	2006 - 2009	8 040
Revitalizace odlesněných území místními druhy jako nástroj rozvoje venkova v oblasti centrální vrchoviny Vietnamu	Mendelova zemědělská a lesnická univerzita	MZe	2006 - 2007	6 224
CAPERA - Capacity Building for Environmental Risk Awareness	DWW	trilaterální MZV / RS ÚMV / CIDA Kanada	2007	1 872
Regionální koncepty odpadového hospodářství ve středním Vietnamu	ETC Consulting Group s.r.o.	MŽP	2006 - 2008	6 289
Vybudování střediska ortopedie a rehabilitace pro zdravotně postiženou mládež v provincii Bac Thai	Fakultní nemocnice v Motole	MPO	1996 - 2007	46 000
Rekonstrukce a modernizace technického vybavení nemocnice v Haiphongu	Hospimed Praha	MPO	2006 - 2010	27 440
Lokální projekt ZÚ - podpora nemocnice v Haiphongu	Hospimed Praha	ZÚ Hanoj / MZV	2007	1 000
Technická a metodická pomoc při zakládání fakulty technického, environmentálního, zemědělsko-potravinářského inženýrství	Česká zemědělská univerzita v Praze	MPO	2006 - 2010	9 800
Osvojení surovinové základny pro průmyslové využití ve sklářském průmyslu	GET	MPO	2006 - 2010	27 440
Vybudování střediska pro vyšší odborné vzdělávání a pro zvyšování odborné kvalifikace	Technická univerzita Liberec	MPO	2006 - 2010	24 500
Rozvoj malých vodních elektráren pro venkovské oblasti formou dodávky technologie	Strojírny Brno	MPO	2006 - 2010	24 500
Vyhledání a průzkum zdrojů pitné vody na vybraných lokalitách provincie Nghe An	GEKON	MŽP	2005 - 2007	9 934

Název projektu:	Rehabilitace distriktu Phong Dien po tajfunu Xangsane, střední Vietnam
Region:	provincie Thua Thien Hue, distrikt Phong Dien
Gestorské rezortní ministerstvo:	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
Doba realizace:	listopad 2006 - listopad 2007
Celkový finanční objem:	2 883 414 Kč, z toho 2 499 994 Kč z rozpočtu MZV ČR a 383 420 Kč z veřejných sbírek Nadace ADRA
Realizátor:	ADRA, občanské sdružení, Klikatá 46, 158 00 Praha 5 - Jinonice, www.adra.cz ve spolupráci s ADRA Vietnam, www.adra.vn.org
Koordinátor projektu:	Tomáš Knaibl, projekty5@adra.cz

Tropická bouře Xangsane - zasáhla vietnamské pobřeží během monzunové sezóny na začátku října roku 2006 a byla tajfunem se zdaleka nejhoršími následky za několik let:

- **77 obětí na životech**
- **320 tisíc zničených obydlí**
- **300 tisíc hektarů zničené zemědělské půdy**
- **786 zničených/ztracených rybářských lodí**

Rehabilitační projekt se uskutečnil v okresu Phong Dien v provincii Thua Thien Hue. Aktivity projektu zahrnují výstavbu 20 domů pro rodiny, které o své příbytky přišly, výstavbu tří školních budov (celkem 7 tříd), rekonstrukce a rozšíření hrází, které jsou součástí zavlažovacího systému, a dále opravy přívodu vody.

Implementace projektu:

ADRA Česká republika spolu s implementačním partnerem na místě zjistila potřeby a skutečný rozsah potřebných aktivit - stavebních prací. Bylo zjevné, že nejde o projekt okamžité pomoci, ale o projekt rehabilitační. Proto bylo třeba zajistit kvalitního dodavatele stavebních prací a zároveň se držet rozpočtu projektu. Dodavatel byl vybrán ve výběrovém řízení na základě cenové nabídky a referencí. Zároveň byla kontrakto-

vána firma stavebního dozoru, která zaručila nejvyšší kvalitu stavebních prací a několikrát také intervenovala, aby požadovaná kvalita byla zajištěna. Stavební dozor byl zvláště důležitý, veškeré stavby jsou v oblasti vystaveny téměř celoroční nepřízní počasí, zejména silným větrům a záplavám. Stavby musí těmto živlům spolehlivě odolat.

Unikátním způsobem byla řešena část projektu týkající se výstavby domků. Rozpočet projektu na tento

segment byl rozdělen celkem 20 rodinám - příjemcům pomoci; tato suma byla příspěvkem ve prospěch stavby domku; další část nákladů na stavbu byla financována samotnou rodinou, z jejich úspor nebo s finanční pomocí jejich příbuzných. Dále přispěly i místní úřady - Lidové výbory - v jednotlivých obcích. Rodiny mohly upravit některé parametry domku podle svých finančních možností a potřeb, nicméně základní stavební projekt musel být rodinou dodržený, což bylo také pečlivě sledováno stavebním dozorem. Tato spoluúčast příjemců pomoci na výstupu projektu spolehlivě zaručuje jejich vlastnictví a udržitelnost výsledků projektu.

Od začátku byl řídicí tým projektu v přímém kontaktu s představiteli provincie a distriktu. Novou zkušeností pro Adru byla míra intervence těchto úřadů do samotné implementace, ať už šlo o snahy zasahovat do rozpočtu (který však už byl schválen a jiná než dílčí změna byla nepřipustná) či o projevy neochoty při nezávislém výběru dodavatelů.

Další ztěžující zkušeností bylo nedodržování harmonogramu stavebních prací ze strany dodavatelů. Nicméně v daném prostředí je třeba s tímto rizikem počítat.

A jaký je Vietnam?

Metaforou pro Vietnam by mohl být motocykl, jakých po Vietnamu jezdí určitě statisíce, a jízda na něm. Motocykly vypadají docela moderně a obvykle vás spolehlivě dovezou, kam potřebujete. Problémem však jsou motory staré konstrukce a související množství nezdramých zplodin. Motocyklisté sice jezdí v hustém provozu

(a nejenom v něm) velmi asertivně a během jízdy bojují o každý centimetr prostoru, ale zároveň pouze výjimečně jezdí bezhlavě, bezohledně, zbytečně rychle nebo v protisměru. Při jízdě na motocyklu míváte bosé vesničany, kteří s košíky plnými ovoce zavěšenými na bambusové větvi směřují po svých na trh, a zároveň vás předjede poslední výkřik automobilové techniky a designu, vyrobený v bavorském podhůří Alp.

Takový - a určitě je to zjednodušený pohled - se zdá být Vietnam. Výše popsané se hodí spíše pro situaci ve městech. Tam je nemožné nevidět sílící vliv západní kultury a ekonomiky, její atributy vklíněné do původ-

ního (a často komunismem „ošetřeného“) prostředí a atmosféry. Obyvatelé Vietnamu mají „drive“ (doslova) a zjevně vědí jakým směrem se mají ubírat, zároveň se ale zdají být rozvážní a zdravě nepoznamenaní imperativem „time is money“. Ultraliberální ekonomika v kombinaci s nechvalně známou vládou jedné strany

se projevuje propastmi v ekonomických možnostech jednotlivců - zatím jich snad ale není tolik jako třeba v Latinské Americe.

Obraz venkova je jiný - rozváznější a s volnějším životním tempem. To je jistě způsobené i větší rolí náboženství v životech lidí na venkově. Avšak i tam je viditelné, jak se Vietnam vzchopil od konce Vietnamské války, kdy byl opravdu spálenou zemí.

Při setkávání s rodinami, kterým se v rámci projektu stavěly domky, nás vždy překvapilo, kolika obyvatel se přímo dotkly válečné konflikty 2. poloviny 20. století,

a to tím nejcitelnějším způsobem - mnozí v nich přišli o členy svých rodin. Zároveň byla znát hrdost na to, že Vietnam sice ztratil (a stále ztrácí) v důsledku těchto válek mnoho obyvatel, ale vždy z boje vyšel vítězně.

Prostředí, ve kterém probíhaly aktivity projektu, budí zdání idyl: tropické podnebí vhodné k pěstování mnoha plodin, blízkost moře a tím i jeho plodů, obyvatelé nezasažení státní doktrínou (možná je to ale pouze zdání), jejich vlídnost a otevřenost a zároveň elán. Skutečnost je samozřejmě jiná - denní výdělek nepřesahující dva dolary, kontaminovaná půda jako důsledek války (dioxiny a miny), každoroční dlouhodobá nepřízeň počasí... Když navštívíte oblast v době monzunů, trvající někdy od září až do ledna, dojde Vám, jak moc je život obyvatel ve středním Vietnamu na počasí závislý - nejenže v tuto dobu nemohou pracovat na polích a tím postrádají jakýkoliv příjem, ale vždy hrozí, že silný vítr rozmetá jejich příbytky, případně je

zaplaví voda z nikdy nekončících deštů. Obyvatelstvo reaguje na takové situace obdivuhodně stoicky. Zažil jsem několikrát situaci, kdy se obyvatel zaplaveného domku vybrodil na nezaplavené místo, tam se převlékl do suchého oblečení, mokré „domácí“ dal do tašky a na motorce vyrazil vstříc tomu, co mu zbytek dne připravil. Při návratu domů následoval stejný proces v opačném pořadí. Všechny domky postavené v rámci projektu by měly jejich obyvatele takového procesu ušetřit.

Je docela zřejmé, že odhodlanost a energie obyvatel a pokračující „narovnávání“ celkové situace ve Vietnamu spolu s mezinárodní rozvojovou spoluprací, budou znamenat lepší život v této východoasijské zemi pro všechny, kteří o něj stojí. Motocykl bude vskutku moderní, šetrný k okolí a motocyklista pojedje s klidem a rozvážností...

Název projektu:**Udržitelný rozvoj v komunitě Phong My****Místo realizace projektu:**

Vietnam, provincie Thua Thien Hue, distrikt Phong Dien, komuna Phong My

Gestorské ministerstvo:

Ministerstvo zemědělství ČR

Doba realizace projektu:

2006 - 2009

Celkový finanční objem:

8 040 000,- Kč

Realizátor projektu:Česká zemědělská univerzita v Praze, Institut tropů a subtropů,
Kamýcká 129, Praha 6 - Suchdol 16521, ww.its.czu.cz**Kontaktní osoba:**

Ing. Jan Banout, Ph.D., E-mail: banout@its.czu.cz, telefon: (+420) 224 382 167

Hlavní partnerská instituce v místě realizace:

Centre for Rural Development in Central Vietnam (CRD),

Hue University of Agriculture and Forestry, 102 Phung Hung, Hue City, Vietnam

Rozvojový záměr

Rozvojovým záměrem projektu je zlepšit životní úroveň nejchudších obyvatel v cílové komunitě Phong My, a to zlepšováním zemědělských systémů a zaváděním nových nízkonákladových zemědělských technologií, které jsou šetrné k životnímu prostředí.

Cíle projektu

- A. Zajištění produkce a zpracování kvalitních a nezávadných zemědělských produktů
- B. Přístup k vodě
- C. Poradenství v oblasti zajištění nezávadné zemědělské produkce a potravin

Hlavní výstupy projektu

- A.1 Kontrola kvality skladovaných zemědělských produktů
- A.2 Větší diverzita a produktivita v zemědělství zavedením agrolesnických systémů a introdukcí vhodných plemen hospodářských zvířat
- A.3 Zlepšení technologie posklizňového zpracování zemědělských produktů při využití obnovitelných zdrojů energie
- B.1 Budování závlahového systému v cílové oblasti
- B.2 Monitorování kvality vodních zdrojů ve vybraných vesnicích

- B.3 Snižování kontaminace pitných zdrojů budováním vhodného sociálního zařízení (latríny)
- C.1 Zlepšení znalostí cílových skupin obyvatel v otázkách spojených se zásadami správného stravování a využití pitné vody
- C.2 Zlepšení znalostí místních zemědělců v oblastech pěstování zemědělských plodin a agrolesnictví, chovu hospodářských zvířat a zásad posklizňového zpracování zemědělských produktů.
- C.3 Zlepšení znalostí cílových skupin obyvatel v otázkách řízení zemědělských farem a komunikačních dovedností
- C.4 Komplexní studie možností rozvoje komunity Phong My

Zemědělství představuje nezanedbatelnou část celkového výkonu ekonomiky Vietnamu a na její produkci se podílí zhruba 22 procenty. Přestože v zemi fungují určité principy tzv. centrálně plánované ekonomiky, můžeme zde nalézt veliké rozdíly mezi jednotlivými regiony, což platí i pro zemědělství. Cílová oblast našeho projektu tj. centrální Vietnam a potažmo komunita Phong My, která sestává z 10 vesnic a celkem čítá cca 5 000 obyvatel, patří spíše mezi méně až středně rozvinuté oblasti, co se venkovského rozvoje týče. A zde možná narážíme na první problém, se kterým se bude potýkat každý kdo bude chtít ve Vietnamu cokoli podnikat.

Vlivem vedoucí úlohy komunistické strany a centrálního řízení či organizování je nutné postupovat vždy v souladu s vůlí místních úřadů. Vliv úřadů ve Vietnamu je patrný na každém kroku a z hlediska projektů ZRS se projevuje již při výběru lokality. Zde bychom rádi podotkli, že vybrané lokality pro rozvojovou spolupráci nemusí vždy nutně patřit mezi ty nejchudší nebo nejpotřebnější a jejich výběr bude z vietnamské strany jistě politicky ovlivněn. Proto je třeba věnovat velkou pozornost misím, které slouží k identifikacím problémů v cílových oblastech. V případě Vietnamu by měla mise zohlednit také úroveň či určitou snadnost komunikace s místními úřady, protože následný úspěch či neúspěch budoucího projektu ZRS bude pravděpodobně na nějakém tom místním lidovém výboru životně závislý už kvůli nutnosti získat registraci pro činnost v dané oblasti. Úkol je to rozhodně nelehký, ale pokud se uvažuje o další spolupráci s Vietnamem, tak to bude věc jistě zásadní.

Abychom se vrátili k naší komunitě, dle našeho přesvědčení je právě komunikace s politickými před-

staviteli v této oblasti do jisté míry problémová. Zde je nutno podotknout, že předseda lidového výboru může škrtem pera zmařit třeba několikaměsíční práci realizačního týmu na konkrétním výstupu či aktivitě projektu. V praxi to znamená, že drtivou většinu všech aktivit musíte předjednat na lidových výborech, přestože jejich dopad je zaměřen na jednotlivé farmáře a vám se zdá, že výboru to může být lhostejné. Dle naší zkušenosti lze říci, že názory a potřeby jednotlivých vesničanů či zemědělců nemusí být vždy v souladu s představami politických představitelů komunity či distriktu (distrikt je územně správní celek na úrovni našeho okresu a komuna je větší obec sdružující menší vesnice).

Tak jako všechny věci mají rub a líc, je možno nalézt i určité výhody v tomto direktivním systému. Jednoznačnou výhodou, kterou náš tým spatřuje ve Vietnamu, je fakt, že pokud je aktivita projednána a schválena establishmentem, tak samotná její realizace v porovnání s jinými rozvojovými zeměmi je poměrně bezproblémová a rychlá. Vietnamci se dokáží velmi dobře organizovat, rychle pochopí co se po nich žádá a objem zadané práce pak rychle ubývá.

Zde můžeme uvést pěkný příklad. Jednou z aktivit našeho projektu v roce 2007 byla výstavba závlahového kanálu ve Phong My. Nově vybudovaný kanál měří 1.300 metrů a celkem zavlažuje rýžoviště o rozloze 25 ha. Samotná stavba kanálu trvala zhruba 45 dnů včetně prodlev způsobených počasím. Ovšem stavbě předcházelo cca 3 až 4 měsíční jednání na úřadech o výběru vhodné stavební firmy, stavebního dozoru atd. Zde pouze upozorňuji, že předmětem jednání nebyla diskuse o kvalitě provedení kanálu či jiných staveb-

ně-technických normativech. Při namátkové kontrole průběhu stavebních prací jsme se mohli na vlastní oči přesvědčit o maximálním nasazení nějakých 50 až 60 dělníků při stavbě kanálu. Myslím, že podobný obrázek by se vám v jiné rozvojové zemi - zvláště v Africe či Latinské Americe - těžko naskytl. A to podotýkám pouze na základě vlastní zkušenosti a bez jakýchkoliv předsudků vůči těmto částem světa.

Na základě našich zkušeností s realizací projektu ve Phong My a především s komunikací s místními orgány se nám zdá, že Vietnamci jsou konzervativnější v přístupu k novým technologiím, které nemají zažité nebo o nich v dostatečné míře nebyli informováni. Zdá se, že daleko větší zájem z místní strany je o materiální pomoc či materiální zabezpečení než o přenos know-how nebo o aktivity, jejichž cílem je větší informovanost místních obyvatel.

K problematice zavádění nových technologií bychom mohli opět uvést názorný příklad. Jednou z našich

Předávání závlahového kanálu zástupcům místní samosprávy ve Phong My

aktivit v oblasti zlepšení posklizňového zpracování zemědělských produktů je implementace sušáren na bázi sluneční energie. Jedná se o velice jednoduchou technologii, která je plně soběstačná a nezávislá na konvenčních zdrojích energie (elektřina, plyn atd.). Při realizaci této aktivity jsme se setkali s velkou nevolí místních úřadů na distriktu a komuně. Hlavním argumentem byl fakt, že je to zbytečná investice a pro obec nepotřebná technologie, jelikož sušení produktů se provádí na asfaltové komunikaci nebo na různých betonových plochách. Naše argumentace, že přeci jen sušení v uzavřeném prostoru sušárny je hygienicky vhodnější

a lze jej lépe kontrolovat, u místních příliš neuspěla. Domníváme se, že určitá „averze“ k naší sušárně plyne z toho, že ačkoliv jsou místní zemědělské produkty sušené za nevhodných podmínek, jsou přesto prodejné na místním trhu a tudíž je nepotřebné investovat do technologie, která by zvyšovala konečnou kvalitu produktu. Tento argument lze pochopit v rozvojových zemích, kde se domorodí obyvatelé potýkají s hladem a zásadním nedostatkem potravin, což ovšem není případ Vietnamu nebo snad Phong My. Jinými slovy, Vietnam je rozhodně země, kde je na čase diskutovat o kvalitě potravin a ne pouze o množství jejich produkce. A přesně na tento problém je třeba se zaměřit do budoucna a přesvědčit osoby na rozhodovacích pozicích v obcích, aby považovali za známku rozvoje kromě délky vyasfaltovaných komunikací také například kvalitu konzumovaných potravin nebo pitné vody.

Výše uvedená poznámka o nutnosti projednání veškerých plánovaných aktivit projektu na místních úřadech skrývá ještě jednu pozoruhodnou záležitost a tou je samotné jednání. Je dobré být připraven na velmi tvrdé a v mnoha případech i nekompromisní postoj představitelů jednotlivých úřadů. Vietnamci jsou dobří obchodníci a ve věci vyjednávání podmínek realizace projektu se snaží dosáhnout nejlepších pozic. Jednání jsou pak zdlouhavá, jelikož se většinou začíná na nereálných podmínkách (například výše odměn pro Vietnamské pracovníky atd.) a ke každému bodu je z Vietnamské strany vícero připomínek. Zdá se nám, že je dobrým zvykem ze zásady nesouhlasit s první nabídkou a jednání protahovat co možná nejdéle. Na oplátku je třeba zdůraznit, že pokud člověk nenarazí na vyložené potíže, tak se vždy dobere nějakého přijatelného řešení.

Zkušenosti s komunikací s prostými vesničany jsou naopak v drtivé většině pozitivní. Jak jsem uvedl dříve, jedná se o přívětivé a pracovité lidi, kteří se zajímají o nové poznatky a aktivně hledají řešení své životní situace. Jejich veliký zájem o nové přístupy a pro ně neznámé technologie jsme mohli pozorovat na nejrůznějších školeních a workshopech, které jsme pořádali. Zde je nutno zdůraznit, že aktivnější a zvědavější jsou mnohdy ženy než muži

V období monzunů se Hue mění v divočejší Benátky

Kromě působení na venkově je člověk ovlivněn, nebo naopak ovlivňuje i městský život. V našem případě se jedná o město Hue v centrálním Vietnamu, kterým protéká Voňavá řeka a které je mimo jiné posledním císařským městem a kde za Americko-Vietnamské války zuřily nelítostné boje.

Pokud bych se měl zabývat otázkou vlivu ZRS ČR na Vietnam, tak bych zmínil jeden kuriózní příklad právě z Hue, který by mohl s jistou nadsázkou dokumentovat zájem o zavádění nových způsobů zpracování zemědělské produkce. Šlo o rozšíření nabídky místní restaurace o oblíbený kubánský nápoj Mojito. Stačila večerní diskuse o Hemingwayovi a předaný recept z internetu a 31. října 2007 bylo Mojito za velkého zájmu zahraničních turistů k dispozici. Co na tom, že si personál spletl Hemingwaye s Halloweenem, hlavně že čeští realizátoři zanechali v Hue svou viditelnou stopu...

Závěrem lze konstatovat, že Vietnam je rozhodně pozoruhodná země z hlediska přírodních krás, kultury, dobrého jídla a houževnatosti těch nejprostších obyvatel. Nutno zdůraznit, že asijská kultura je dosti odlišná od té naší a správně jí pochopit vyžaduje usilovnou práci. Přes pozitivní ekonomický vývoj země nalezneme

mnoho míst, kde je možné uplatnit programy v rámci ZRS České Republiky. Důležitý je ale výběr vhodných lokalit a témat s jasnými podmínkami realizace, které budou předjednány s místními úřady např. na úrovni našeho zastupitelského úřadu. Zařazení Vietnamu mezi prioritní země ZRS ČR má své opodstatnění už z hlediska nadstandardních vazeb z nedávné minulosti a právě proto by bylo jistě velice prospěšné mít na vládní úrovni podepsané „Memorandum of Understanding“, které by přesně definovalo, za jakých podmínek se bude zahraniční rozvojová spolupráce ČR realizovat. Neboť ve Vietnamu více než kdekoli jinde platí zásada, že co je psáno, to je dáno.

Vietnamský fenomén Cafe Sua Da, tedy káva s mlékem a ledem. Kdo neochutnal neuvěří

Název projektu:	Rehabilitace provincie Thua Thien Hue zasažené dioxiny
Region:	provincie Thua Thien Hue, komuna Phong My
Rezortní ministerstvo:	Ministerstvo životního prostředí ČR
Doba realizace:	červenec 2006 - listopad 2008
Celkový finanční objem:	19 731 741,- Kč včetně DPH
Realizátor:	DEKONTA, a.s., Dřetovice 109, 273 48 Stehlčevy, www.dekonta.cz ve spolupráci s DWW, o.s., Máchova 23, 120 00 Praha 2, www.dww.cz
Koordinátor projektu:	Mgr. Vojtěch Musil, E-mail: vojtech.musil@dekonta.cz

DEKONTA je přední ekologickou společností s mezinárodní působností, která poskytuje služby v následujících oblastech: zpracování a odstraňování nebezpečných odpadů, sanace kontaminovaných lokalit, ekologická havarijní služba, konzultační služby, průzkum a monitoring složek životního prostředí a laboratorní služby.

Anotace projektu:

Projekt je zaměřen na řešení závažného ekologického problému - minimalizaci zdravotních a environmentálních rizik vyplývajících z dioxinové kontaminace a implicitně o zlepšení sociální a ekonomické situace provincie Thua Thien Hue.

Provincie Thua Thien-Hue patří mezi oblasti Vietnamu, které byly významně postiženy v období americko - vietnamské války, a to v důsledku rozstříkávání herbicidů (defoliantů). Podle oficiálních zdrojů bylo ve Vietnamu v letech 1962 – 1971 aplikováno přibližně 75 miliónů litrů herbicidů (60 % tvořil defoliant Agent Orange) a celkem bylo do životního prostředí uvolněno přibližně 366 kg dioxinů. Z celé skupiny dioxinů tvoří až 96 % toxického ekvivalentu kontaminace látka označovaná jako TCDD (2,3,7,8-tetrachlor-dibenzo-p-dioxin). Tato látka náleží mezi nejtoxičtější známé látky a je značně rezistentní, v životním prostředí přetrvává celá desetiletí. Lipofilní charakter těchto chlorovaných látek způsobuje jejich bioakumulaci v potravním řetězci, na jehož vrcholu je člověk.

Projekt má tři hlavní cíle, resp. okruhy aktivit:

1. Zhodnocení stavu znečištění, včetně identifikace ekologických a zdravotních rizik vyplývajících z dioxinové kontaminace

Na oblasti komuny byly realizovány průzkumné práce, v rámci kterých byly odebrány a následně na dioxiny (PCDD/PCDF) analyzovány vzorky zemin, sedimentů, tkáně drůbeže a ryb a dalších domácích zvířat, které představují nejdůležitější místní zdroj potravy. V druhé fázi vzorkování bylo provedeno celkem 100 odběrů vzorků lidské krve, byly odebrány vzorky různých matric, včetně ovoce a zeleniny pro potřeby vypracování rizikové

analýzy. Dále byla provedena dotazníková anketa u 298 lidí zaměřená především na stravovací návyky. Rozsah a stupeň dioxinové kontaminace, včetně popisu potravního řetěze a vyplývajících zdravotních rizik byly komplexně zhodnoceny v rizikové analýze.

2. Snížení ekologických a zdravotních rizik formou preventivních opatření

Na základě závěrů rizikové analýzy jsou ve spolupráci s místními úřady zaváděna preventivní opatření, která představují účinné a ekonomicky dostupné postupy vedoucí ke snížení rizik vyplývajících z dioxinové kontaminace.

3. Zajištění přístupu k nezávadné vodě

V komunitě Phong My probíhá výstavba vodovodu o celkové délce 6 km, který zajistí přísun k pitné vodě pro přibližně 7 000 domácností. V současné době jsou ve většině případů jako hlavní zdroj vody využívány místní mělké studny, které jsou vzhledem k charakteru místního hospodářství masivně mikrobiálně kontaminovány.

Ve Vietnamu působíme již třetím rokem a za tu dobu jsme si všichni k této zemi vybudovali vřelý vztah. Jsou pochopitelně věci, které nás překvapily a určitě přijdou další překvapení. Nutno podotknout, že většina zážitků je příjemných a zajímavých. Ze všech zážitků a vzpomínek jsme vybrali cestu nočním vlakem z Hanoje do Hue.

Na dráze z Hanoje do Saigonu, která vede přes turisticky vyhledávaná místa (např. Hué, Da Nang aj.), jezdí denně několik spojů. Cesta z Hanoje do Saigonu trvá zhruba den, do Hué (asi tak v polovině cesty) kolem 12 hodin. Co se standardu ve vlaku týče, lze si koupit lístek do různých tříd. Evropané jezdí nejčastěji v takzvaných „softbed“ vagónech - 4 lůžka v kupé, lůžka jsou měkká, k dispozici dostanete polštář, peřinu a prostěradlo a pokud to příliš nezkoumáte, lze všechno považovat za víceméně čisté. Navíc je zde k dispozici zástrčka do elektrické sítě. Druhá možnost je „hardbed“, kde je lůžek šest, a jak název napovídá, spíte na dřevěné pryčně. V celém vlaku, alespoň v lůžkové části, funguje klimatizace, která ovšem v noci vypadáva a chvílemi je neskutečné vedro (možnost větrat je omezená, většina oken nejde otevřít). Na druhou stranu někdy jde klimatizace naplno a je regulární zima. Já to řeším tak, že si vozím lehký spacák.

Odjezd vlaku je událost sama pro sebe. Vietnamci na perónu se loučí, mávají a v rychlosti cpou poslední zavazadla do vlaku. Zvláště působivý je odjezd vlaku v noci poté, co jednotliví průvodčí zavřou své vagóny, vystrčí z okna ven červenou lucerničku jak z pohádky. Koukáte ven z okna a lucerničky vypadají jako šňůrka korálků. Navíc při průměrné výšce Vietnamců a čer-

vené lucerničce v ruce se člověk neubrání myšlenkám na trpaslíky a začne si mimoděk pod vousy broukat hej hou hej hou. Po tom co vlak vyjede, obvykle průvodčí uzavřou dveře na řetěz, takže dovnitř by se nikdo neměl dostat. Ovšem, pokud má průvodčí po

cestě kamaráda, kterého chce svézt, samozřejmě ho dovnitř vezme a usadí ho někde, kde je místo. Jednou se mi stalo, že mi do kupé nasadil takové kukačky rovnou 4. Během cesty se museli schovat do zavazadlového prostoru nad dveřmi kupé (2 x 1 x 0,5 m), kam se všichni 4 nasoukali s obdivuhodnou šikovností, protože vlakem procházela nějaká kontrola.

Určitě doporučuji si koupit svoje vlastní jídlo - ve vlaku sice dostanete nějaké ohřáté instantní nudle se zeleninou, ale vzhled a zápach bezpečně zaženou myšlenky na hlad. Jednou během jízdy projede vlakem vozíček, kde si můžete koupit pití (s ohledem na cenu je lepší se předzásobit před jízdou), ale rozhodně ne přímo na nádraží, kde vás oberou o poslední dong.

Jízda ve vlaku je bezpečná, nikdy se mi tam nic neztratilo, nikdo se mi nepokoušel nic vzít, maximálně vás Vietnamci zvědavě okukují. Pokud narazíte na někoho, kdo umí anglicky, tak mají tendenci si s vámi povídat a cesta tak utíká rychleji.

Pokud byste měli obavu, jak unesete všechna svoje zavazadla z nádraží do vlaku a naopak, tak se ničeho nebojte - všude jsou nosiči, kteří vám pomůžou. Je tu pouze jedno důležité pravidlo: domluvte si cenu předem. Obvykle se lze dohodnout na jednom dola-

ru. Poprvé jsem to podcenil a po cca 300 m ode mě ten dobrý muž chtěl 5 dolarů. Tak dlouho jsem mu vysvětloval, že mu dám maximálně jeden (nakonec jsem přešel do češtiny, protože anglicky neuměl ani jedno slovo), až jsem si během toho stihl zavolat taxíka, naložit do něj věci a sedl dovnitř. Onen muž stále odmítal přistoupit na jeden dolar, ale vypadal stále nervózněji. Nakonec, sedíce v taxíku jsem otevřel okénko a zeptal se naposledy toho dobrého muže zda si vezme jeden dolar. Vzal si ho.

Další poměrně příjemná věc je, že taxíky stojí často přímo na peróně, takže nemusíte nikam běhat. Chodci jsou tady skutečně to poslední.

Ještě bych se rád zmínil o jedné věci v souvislosti s vlaky a to o naprosté přezaměstnanosti, která nás, přestože jsme vycepaní naší drážní realitou, skutečně bije do očí. Pokud myslíte, že naše dráhy zaměstnávají celou armádu lidí zbytečně, tak věřte že

ve srovnání s VD (Vietnamské dráhy) jsou ČD naprosto fungující a jako hodinky šlapající společnost. Pro ilustraci snad jen kontrola lístku. Je nezbytné si koupit lístek předem, v den odjezdu pravděpodobně žádný lístek neseženete. Poté, co přijдете na nádraží, hned u vchodu vás přepadne uniformovaný Vietnamec a chce po vás lístek. Po prvním úleku, kdy nechápete, která bije (pochopitelně na vás mluví vietnamsky), pochopíte, co po vás chce. Ukojíte ho svým lístkem a jdete dál. Posléze strávíte celou dobu čekáním v nádražní hale, protože vstupy na perón jsou ještě zamčené a jsou odemčeny až těsně před příjezdem vlaku. Pokud má vlak zpoždění (a jako že většinou má), tak vám to nikdo neřekne, pokud se vám něco nebude zdát, raději se zeptejte, prodavačky lístků většinou umí alespoň lámanou angličtinou. Jakmile se otevřou dveře, na nástupišti začne mumraj, všichni se tlačí, co to jde. Problém je, že ve dveřích ven na nástupiště stojí několik, většinou žen, kontrolorů, opět vyndáte lístek, zkušený ho již drží v ruce. Na peróně je to jednoduché, vždy je tu jen jeden vlak. Problém nastává s vagónem, nějakou dobu trvá než najdete svůj vagón (na zdi nádraží jsou napsaná postupně čísla vagónů, tato čísla jsou i na vaší jízdence, takže se zhruba lze zorientovat). Zatím pokaždé jsem měl svůj vagón na druhé straně nástupiště - takže jsem se táhnul se svými věcmi, proplétal postávajícími Vietnamci, prodavači všeho možného i nemožného, Vietnamci kupujícími tyto nemožné věci, většinou jídlo,

a Vietnamci zevlujícími okolo. Konečně se doplazím na své místo = cedulka s mým číslem vagónu, zpočíný jak pes a sleduji, jak přijíždí vlak na nádraží, nejdřív nadšeně, postupně však se vzrůstajícími obavami, nakonec se ho snažím hypnotizovat, což nepomáhá a vlak si vesele zastavuje zcela mimo vyznačená místa. Nastává druhý úprk k vagónu. Před každými dveřmi stojí průvodčí a kontroluje lístky, vlezete do vlaku a pokud máte štěstí, jste ve správném vagónu a po nějaké době najdete svoje kupé. Zde jste opět jednou až dvakrát zkontrolováni průvodčím.

Velká výhoda je, pokud s vámi v kupé jede Vietnamec, který umí anglicky. Průvodčí anglicky neumí, takže si nechte zajít chuť na oblíbené dotazy typu „Kdy už tam budeme?“ nebo ještě oblíbenější „Jaké máme zpoždění?“. Potom co se vlak rozjede, přijde po cca 30 minutách další kontrola, která si vyžádá váš lístek, vezme vám ho a za něj vám dá nějaký nečitelný upatlaný papír v igelitu. Ráno, krátce před tím než dojedete na místo, vám ho zase vymění zpátky. Když budete vycházet z nádraží, nastává opět tlačence, u jediného východu z nádraží stojí opět několik kontrolorů a nekompromisně vám odebírají lístky. Celkem jste tedy zkontrolováni 5x až 6x, obvykle tak 4 - 5 různými lidmi!!! Ještě jednou bych rád upozornil, že ani jeden z nich neumí ani slovo anglicky, takže se obrňte trpělivostí a úsměvem (to tu dost pomáhá).

V samotném vlaku na vás bude čekat ještě něko-

lik záludností, například ranní budíček, nezávisle na tom v kolik vlak vyjíždí, vždy kolem 6 ráno začne hrát hodně nahlas nějaká vietnamská odrhovačka, po které následuje vietnamský proslov délce cca 15 minut a ukončen je opět táhlými tóny vietnamského cajdáku (několikrát se mi stalo, že vietnamský proslov následovala jeho anglická verze). Vše je dost nahlas a obvykle se tomu nedá uniknout ani se špunty v uších.

Vzorkování vody

Přes všechny odlišnosti od našich vlaků a dílčí komplikace je jízda vlakem příjemným zážitkem. Většinou potkáte hodně zajímavé lidi navíc si cestou prohlédnete vietnamský venkov, což se vám pravděpodobně jinak nepovede.

Průzkum zaměřený na kontaminaci dioxiny ve Phong My

Název projektu:	„CAPERA” - Budování kapacit pro zvyšování povědomí o environmentálních rizicích, Vietnam, Handicraft Villages, 2007
Místo realizace projektu:	Vietnam, provincie Bac Ninh, komuna Phong Khe
Gestoři - trilaterální projekt programu ODACE:	Rozvojové středisko ÚMV a Ministerstvo zahraničních věcí ČR CIDA - Canadian International Development Agency
Doba realizace projektu:	duben až prosinec 2007
Celkový rozpočet projektu:	1 872 427,- Kč
Realizátor projektu:	Development Worldwide, občanské sdružení (DWW), Máchova 23, 120 00 Praha 2 E-mail: dww@dww.cz, http://www.dww.cz
Hlavní partnerská instituce v místě realizace:	CWE - CENTER FOR WATER RESOURCES DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT 165/4 Chua Boc Street, Dong Da District, Hanoi, E-mail: cwe99@hn.vnn.vn
Koordinátor projektu:	Ing. Petr Honskus, dww@dww.cz

Rozvojový záměr projektu:

Přispět k ochraně zdraví obyvatel tzv. rukodělných vesnic, kteří jsou ohroženi stávajícími výrobními postupy, zvyky, absencí či nevymahatelností příslušné legislativy a nízkým povědomím o rizicích pro životní prostředí.

Hlavní cílové skupiny:

- Obyvatelé komuny Phong Khe
- Učitelé a děti ve Phong Khe
- Regionální a místní správa
- Místní odborníci pro oblast ochrany životního prostředí

Cíl projektu:

Zvýšit kapacity pro budování povědomí o environmentálních rizicích a pro řešení lokálních problémů

Výstup 1 - Sada osvětových akcí o environmentálních rizicích

- Diskuse o místních řešeních s příjemci projektu a práce na místě (pochůzkový audit lokalit)
- Osvětové materiály týkající se modelových rizikových situací (příčina - problém - riziko - řešení)
- Vytipování možných (infrastrukturních) místních zlepšení a realizace těch klíčových
- Zpracování případových studií

Výstup 2 - Vyskolení expertů CWE a terénních environmentálních poradců (školení praxí)

- Strategie pro pilotní osvětovou kampaň, postupy pro kampaň

- Školení projektového cyklu - příprava projektu a jeho realizace
- Realizace pilotní osvětové kampaně na potřebných úrovních (práce v terénu)
- Příprava projektů "technologických" řešení" pro externí financování
- Kulatý stůl pro klíčové cílové skupiny

Vietnam prožívá v současné době bouřlivý rozvoj včetně politického uvolnění. S tím je spojena velká řada pozitivních ale i negativních faktorů. K těm negativním patří znečišťování životního prostředí a související vážné důsledky pro zdraví velkého počtu lidí. Výroba čehokoliv je ve Vietnamu spojena s jedním specifickým rysem: byla a dosud je ve velké míře založena na rukodělných komunitách (handicraft villages), ve kterých se vyrábí jeden druh zboží - hedvábí, papír, košíky, keramika, apod. To neznamená, že zde nejsou klasické továrny či průmyslové zóny, jaké známe u nás. Zmiňovaný způsob výroby je ve Vietnamu nicméně realizován v přibližně 2000 komunitách a tyto "vesnice" představují environmentální bombu. Od košíků a džbánů se přechází na slévárny, tzv. recyklaci automobilových baterií či plastů. Není zřejmé, kde začíná a končí pozemek, na kterém se výroba uskutečňuje, jaké jsou vlastnické vztahy, neexistuje ředitel, ekolog, systém řízení jako v klasické továrně, lidé vnímají znečišťování životního prostředí jako samozřejmost (život pod jícnem sopky). Jste ve vesnici-městečku-továrně, kde se žije a pracuje. A riskuje se tím zdraví vlastní a zdraví dětí.

Ve Phong Khe, kde jsme působili, vzdálené 40 km od Hanoje, žije přibližně tři tisíce lidí. Děti zde chodí do školy, pěstuje se rýže, jsou zde desítky linek na výrobu papíru staré desítky let, neexistuje odpovídající legislativa či její vymáhání je nulové, kanalizace buď není nebo nefunguje, odpady se pájí na ulici. Znečištění vody v místní řece Ngu v důsledku vypouštění odpadních vod z výroby papíru a zejména z domácností je extrémní, voda v této řece je znečištěna i jinými vesnicemi, přičemž je nadále využívána pro zavlažování rýžových polí. Skoro každý chápe, že hospodaření s vodou je pro vlastní obživu naprosto klíčové, ale běžně slyšíte „vždyť ta řeka je už špinavá, tak to nevádí, že my tam také trochu vypouštíme“.

Působíte-li v takových podmínkách, přemáháte

základní bariéru představovanou „právem mít se lépe“, navíc v chudé zemi. Pro pohled našince jsou podmínky v těchto vesnicích pekelné, pro místní obyvatele však představuje život v takovéto komunitě z ekonomického hlediska luxus. K právu „mít se dobře“ se vám těžko přiřazuje nutnost ochrany životního prostředí respektive zdraví, na které se musejí vynakládat finanční prostředky. Je nutné překonat zvyky, neznalost a vlastní pohodlnost a vynaložit nemalé úsilí pro jakoukoliv změnu.

Jste-li vystaveni této realitě, říkáte si: Jak a kde začít? To nemá řešení! Má! S použitím dvou zaklínadel: důvěra a umění naslouchat. Odbornou erudici považujeme za samozřejmou. A je moudré oprostít se od snahy vyřešit vše najednou a hned. To opravdu nelze.

V rámci projektu CAPERA se nám podařilo vhodně propojit „měkkou“ a „tvrdou“ část projektu, kdy osvětová kampaň o rizicích pro zdraví místních obyvatel byla doplněna o infrastrukturní změny, jejichž důsledkem je lepší hospodaření s odpadní vodou. Díky spolupráci s předsedou zemědělského družstva se technické úpravy v místě zrealizovaly přesně dle naší dohody, což není taková samozřejmost, jak by se zdálo. A vedení regionální správy provincie Bac Ninh

vyčlenilo finanční prostředky na roční provoz technologie, která částečně čistí odpadní vodu z výroby ve vesnici. A současně přislíbilo uhradit 30 % nákladů tří projektů, které jako součást praktického tréninku připravil náš partner CWE. Tyto závazky jsou výsledkem důvěry, kterou jsme společně během spolupráce byli schopni vzájemně vytvořit a nepřímým oceněním smysluplnosti naší práce.

Získání důvěry je logicky záležitostí dlouhodobějšího charakteru zejména při rozdílnosti našich kultur. Je nutné pochopit, co je skutečně sdělováno, což nemusí být ve Vietnamu jednoduché, jelikož přímé otázky a odpovědi nepředstavují užívaný způsob komunikace. Na druhé straně je potřebné v některých případech umět velmi důsledně obhájit vlastní stanovisko, jelikož protistrana umí velmi tvrdě sledovat své vlastní cíle, které nemusejí být vždy v souladu s rozvojovým záměrem, který řešíte.

Ve Vietnamu, kromě mnoha rozdílností, naleznete překvapivě mnoho společných rysů. Jednak poznáte, že řada věcí, které se Vám zpočátku jeví nelogické, mají hluboký smysl či si poopravíte Evropou vštěpený názor, že to musí fungovat pouze takto. Rozhodně silným pojítkem je smysl pro humor, který je „nezle potouchlý“ a často velmi blízký našemu cimrmanovskému. A schopnost Vietnamců dělat věci jinak, než se mají, tajdrlíkovat a obcházet vrchnost musí nutně každého Čecha navýsost těšit. Osud našich zemí

je možná mnohem podobnější, než by se zdálo: po staletí nadvláda jiných, cizí vojska na svém území, poměrně krátká existence vlastního státu, totalitní režim, v sousedství ekonomicky silné státy.

To, co je ve Vietnamu následováníhodné, je úcta ke vzdělání a vztah ke starším lidem. Vůle učit se, pracovitost a houževnatost je u Vietnamců příkladná. Obchodnický talent je z našeho pohledu někdy až na překážku normální komunikaci, často máte dojem, že jste pouze položkou nějakého účtu, ale lze se bránit stejnými postupy - je nutné si je osvojit a přijmout tuto hru.

Samostatnou kapitolou je mravenišť dopravy - nevypočitatelné a přitom podvědomě přirozené trajektorie prolínání stovek kol, motorek, aut i chodců jsou nejen úžasným divadlem, ale současně hodně vypovídají o vietnamské mentalitě - pragmatické hledání nejpohodlnějších cest, předvídatost a současně velká důvěra v ostatní, vnímavost, relativní klid a také důstojnost a viditelná radost ze života. Sebevědomě vzpřímené řidičky a rovněž spolujezdci všech věkových kategorií si jízdu užívají (pokud zrovna nadržují obrovské náklady), stačí si za jízdy povídat, telefonovat, psát esemes-

ky a ještě registrovat život kolem a vysílat neodolatelné úsměvy i úzkou štěrbinou mezi obvyklou rouškou přes ústa a neuvěřitelnou škálou kloboučků. Úsměv a kontakt očí je dalším vietnamským fenoménem, který je nezapomenutelný a bohužel zatím i těžko přenositelný. I donoři se musí ještě mnoho učit!

Za speciální povšimnutí stojí postavení žen. Na jedné straně nelze nezaznamenat, že pomocné stavební práce (přesuny tun písku prakticky ručně) či uklízení ulic Hanoje je doménou žen. Na druhé straně, sledujete-li jak projevy žen na různých jednáních tak v ulicích, hospůdkách či přímo párů, jejich přirozená autorita i respekt okolí jsou vysoké. Částečně to jistě souvisí s obecnou schopností Vietnamců důrazně prosazovat své zájmy, nicméně bytostné vědomí vlastní hodnoty lze jasně vycítit. Vietnamské ženy jsou příliš moudré na to, aby se pouštěly do boje s mužskou ješitností a patrně nemají snahu se vymezovat tam, kde je to marné. Což je činí velmi silné.

Po dobu zahraniční rozvojové spolupráce v oblasti životního prostředí získaly obě strany značné vzájemné zkušenosti. Některé potíže jsou vyvolány nedostatky při formulaci skutečných potřeb vietnamské strany, za což mohou obě strany, podobně je to při řešení jednotlivých projektů. Vyjdeme-li z pragmatického úsloví, že „kdo nic nedělá, nic nezkazí“, a skutečnosti, že Česká republika na rozdíl od jiných donorů přišla,

Tavení plastů

Hledáme řešení

něco udělala a zůstává či chce zůstat, je potenciál pro další spolupráci veliký. A rozhodně spolupráce může přinést dobré výsledky: na vietnamské straně přispěje ke zlepšení zdraví a životního prostředí, na české straně k získání neocenitelných osobních (lidských!) zkušeností a rozvoji profesionálních schopností všech aktérů spolupráce, v obecné rovině pak k rozvoji občanské společnosti.

A navíc, nerealizovat rozvojovou spolupráci v zemi, kde najdete v pohostinství Pivnecovy vtipy ve vietnamštině, to přece nelze!

Smích jako stav duše

Název projektu:	Regionální koncepty odpadového hospodářství ve středním Vietnamu
Region:	provincie Lam Dong, Ninh Binh, Thua Thien Hue
Gestorské rezortní ministerstvo:	Ministerstvo životního prostředí ČR
Doba realizace:	srpen 2006 - listopad 2008
Celkový finanční objem:	6 288 907,- Kč včetně DPH
Realizátor:	ETC Consulting Group s.r.o. Kunešova 18, Praha 3, www.etc-consulting.cz
Koordinátor projektu:	Ing. Terezie Pačesová (dříve Kovaříková) E-mail: pacesova@etc-consulting.cz, mobil: (+420) 777 700 776

ETC Consulting Group s.r.o. poskytuje služby v oblasti životního prostředí se zaměřením na odpadové hospodářství, přípravu a koordinaci projektů, možnosti financování projektů, řešení úkolů vědy a výzkumu, poskytování služeb formou outsourcingu a tvorbu informačních systémů.

Anotace projektu:

Záměrem tohoto projektu rozvojové spolupráce realizované ETC Consulting Group s.r.o. je provedení takových aktivit, které přispějí k eliminaci následků rostoucí produkce odpadů na zdraví občanů a životní prostředí. Aktivity jsou zaměřeny na podporu vytvoření efektivního a ekonomicky dostupného nakládání s odpady na základě regionálního plánování v odpadovém hospodářství.

V souhrnu tento projekt obsahuje následující aktivity:

- zpracování detailní odborné rešerše a analýzy odpadového hospodářství ve Vietnamu,
- doplnění analýzy na základě místního šetření v partnerských provinciích,
- vypracování metodiky pro plánování v odpadovém hospodářství na regionální úrovni,
- vytvoření konceptu odpadového hospodářství,
- definování konkrétních projektů pro partnerské provincie na základě konceptu,
- realizace a provozování webových stránek k projektu,
- uskutečnění odborných školení,
- provedení osvěty na školách v partnerských provinciích,
- uskutečnění studijní cesty do ČR pro vietnamské odborníky.

Důležitým aspektem projektu je vypracovat na základě vstupních odborných analýz metodiku pro plánování v odpadovém hospodářství na regionální úrovni, která bude následně realizátorem odzkoušena při zpracování návrhů konceptů pro nakládání s odpady v partnerských provinciích. Zpracované koncepty budou sloužit

k definování konkrétních projektů, které by v partnerských provinciích měly být klíčové pro zlepšení situace v odpadovém hospodářství. Nezbytným doplňkem projektu je osvěta, která se zaměřuje na školení regionálních odborných pracovníků, včetně jejich aktivního zapojení do procesu vypracování konceptů. Nejsou opomíjeny ani děti, pro které je připravena osvětová činnost ve vybraných školách v partnerských provinciích. Souběžně s řešením projektu jsou v provozu projektové webové stránky na adrese www.waste-viet.com, které jsou postupně doplňovány odbornými informacemi z oblasti odpadového hospodářství včetně dílčích výstupů projektu i mnoha fotografiemi.

Osobní zkušenosti při řešení projektu a z pobytu ve Vietnamu:

Realizace projektu v partnerských provinciích (Ninh Binh, Thua Thien Hue a Lam Dong), jež jsou rozmístěny v podstatě po celém území Vietnamu, nám zajišťuje komplexnější přístup k dané problematice.

Každá ze tří partnerských provincií nám nabízí odlišný pohled a zabraňuje nám dělat ukvapené závěry. Každá provincie má jiný geografický a hospodářský charakter, jiný historický a kulturní základ a tedy i přístup k životnímu prostředí, resp. odpadovému hospodářství. Poznání shodných nebo odlišných přístupů a podmínek nám pomáhá lépe vytipovat potřeby a možnosti dané provincie a přenášet také dobré přístupy a zkušenosti z jedné provincie do druhé.

Vstupní informace k odpadovému hospodářství ve Vietnamu, včetně vnímání „odpadů“ běžnými lidmi, jsou pro naší práci alfou a omegou. Brzo jsme zjistili, že získat nejenom důvěryhodná ale i vůbec nějaká data, je velmi náročné. Člověk musí být hodně kreativní, aby byl schopen data získat či ověřit.

Například jsme potřebovali zjistit možnosti zpracování jednotlivých využitelných odpadových složek. Výkupny využitelných složek odpadů jsou lokalizovány především v příměstských oblastech a v některých případech také přímo zpracovávají vykoupené a sesbírané plasty. Podmínky, které vznikají při tavení těchto materiálů, jsou skutečně katastrofální. Rozhodli jsme se proto tyto výkupny navštívit bez místních partnerů, abychom jejich pracovníky nevystavovali nějaké sankci a zjistili, v jaké situaci se výkupny nacházejí. K jedné takovéto návštěvě výkupny jsme si připravili

dvě prázdné PET lahve a rukama nohama jsme se snažili zjistit, jaká je jejich výkupní cena. Místní pracovnice byla velmi bystrá, a tak se nám na základě chemických značek po chvílce podařilo zjistit nejenom výkupní cenu PET lahví ale i dalších materiálů jako skla, kovů, PE, PP.

Na jednu z pracovních cest do Vietnamu jsme si připravili poměrně rozsáhlý dotazník, se kterým jsme chtěli obejít několik domácností. Tato dotazníková akce byla důležitá pro zjištění základního vybavení vietnamských domácností s vazbou na vznikající i potenciálně produkované odpady v budoucnu (např. elektrospotřebiče) a zjištění současných návyků při zacházení s odpady. Navštívené domácnosti se nacházely především v obcích u hlavních měst partnerských provincií, kde je problém nakládání s odpady v současné době největší. V hlavních městech provincií již celkem dobře funguje sběr odpadů, ale v příměstských oblastech většinou ještě ne, pokud tam nezajišťují sběr

Fotografie zobrazují rozdílné možnosti vaření a tedy vybavení kuchyně ve vesnické oblasti a v městské oblasti

technické služby z hlavních měst provincií. V těchto oblastech je navíc kumulováno velké množství obyvatel a jejich ekonomická situace se zlepšuje právě efektem blízkosti velkého města, což znamená mimo jiné zvýšení spotřeby a tedy i produkce odpadů. Navštívené domácnosti byly poměrně dobře vybaveny elektrospotřebiči. Všechny domácnosti např. měly minimálně jednu televizi. V domácnostech ve městech patřilo k běžnému vybavení rádio, CD nebo DVD přehrávač, lednice, fritovací hrnec, rychlovarná konvice atd. Produkce běžných odpadů se pohybuje okolo 0,5 - 3 kg/den/rodinu. Vyšší produkce odpadů je v domácnostech, které provozují živnosti (kavárny, autoservisy) a v rodinách žijících se chovem či zemědělskou činností (biologicky rozložitelné odpady). Je třeba podotknout, že domácnosti nám vybírali místní partneři, takže jsme měli příležitost dostat se především do lépe situovaných rodin.

Obecně lze říci, že největší složku tvoří biologicky rozložitelný odpad ze zbytků z kuchyně, dále následuje drobný obalový plast a papír. V domácnostech vesměs separují PET lahve, za které od obchodníků

s druhotnými surovinami dostávají zapláceno, další odpadové složky netřídí. V případě, že domácnosti provozují živnost v pohostinství, dávají zbytky z jídel na zkrmování pro zvířata. Přestože podle vietnamského zákona o ochraně životního prostředí z roku 2005 je zavedena povinnost zpětného odběru na vybrané výrobky, v praxi pro nás typický zpětný odběr nefunguje. Zcela nefunkční elektrospotřebiče po demontáži využitelných tedy zpeněžitelných částí (drahé kovy, železo apod.) jsou vyhazovány společně se směsným domovním odpadem, stejně jako prošlé léky či upotřebené tužkové baterie, které jsou v mnohých oblastech navíc páleny. Na druhé straně je část typických výrobků zpětného odběru předmětem výkupu jako např. upotřebené duše či pneumatiky, za které občané dostávají v opravnách a sběrnách zapláceno.

Vyprodukované odpady z domácností jsou z velké části odhazovány do přírody nebo volně páleny před domy. Se zvyšujícím se podílem plastového obalového materiálu je tento způsob neudržitelný. Ve větších městech fungují technické služby, které provádějí sběr odpadů, ty jsou pak svázeny na různé zabezpečené

Jedna z pracovních skupin v distriktu Huong Thuy (provincie Thua Thien Hue) stanovuje výroky (slabé, silné stránky, příležitosti a rizika) ke stavu odpadového hospodářství v jejich oblasti

Ženy jsou vždy velmi pozornými a aktivními účastnicemi našich školení

Děti na základní škole ve městě Ninh Binh a děti na ulici si hrají se skládačkou ve stylu české „nebe, peklo, ráj“ s odpadovou tematikou. Ve Vietnamu je tato hra známa pod názvem „Dong, Tay, Nam, Bac“, tj. pojmenování jednotlivých světových stran.

či spíše nezabezpečené skládky. V některých osvětlenějších obcích fungují skupiny dobrovolníků, kteří pomocí příručních vozíků provádějí sběr od občanů. Odpady jsou pak shromažďovány na prozatímních skládkách, které jsou naprosto nezabezpečené.

Koncepční činnost ve vybraných provinciích, resp. distriktech, a definování konkrétních projektů je prováděno v pracovních skupinách, které jsou námi metodicky vedeny. Byli jsme opravdu pozitivně překvapeni,

jak velmi angažovaně sestavovali zástupci jednotlivých obcí jednotlivé výroky SWOT analýzy týkající se způsobu nakládání s odpady v jejich regionu. Ještě větší radost nám udělalo, když váhové hodnocení jednotlivých výroků v plénu vedlo k napínavé diskuzi, např. o tom, jak vysoko hodnotit ochotu obyvatel platit poplatky za svoz odpadů.

V rámci demonstračního projektu se zaměřujeme na osvětovou kampaň na základních školách, týkající se oblasti správného zacházení s odpady. Odzkoušeli jsme interaktivní pomůcku v podobě papírové hry ve stylu české „nebe, peklo, ráj“. Dále byly sestaveny puzzle, na kterých je namalován koloběh škodlivých látek, které se mohou z odpadů uvolnit při nevhodném nakládání s nimi. Pro nejstarší žáky i s možností aplikace pro dospělé byly vytvořeny dva komiksy, které vyprávějí příběh o pytlíku směsného odpadu Tý a PET lahvi Teo. Nadšené výrazy dětí při návštěvě škol byly pro nás největší odměnou. Jeden z nejpozitivnějších zážitků nás čekal při projíždce na motorce za město Hue. Zastavili jsme se u jedné zátoky, která byla velmi silně znečištěná odpady, které vzhledem k naší profesní deformaci objektivy našich fotoaparátů nemohly nechat bez povšimnutí. Naše počínání přilákalo houf místních dětí, které k nám začaly vztahovat ruce. K jejich překvapení jsme z batohu nevyndali jednodolarové bankovky, ale naše skládačky. Jejich reakci nejlépe demonstruje přiložená fotografie. Takovéto momenty jsou pro nás nesmírně inspirující, protože povzbudí k další práci.

Dynamický rozvoj hospodářství a s tím i rozvoj měst přináší problémy se zvyšující se produkcí odpadů a tedy také se zajištěním služeb spojených s nakládáním s odpady. Důležitost řešení této oblasti si uvědomuje i vietnamská vláda, která tuto oblast vyhlásila jako prioritní. Nicméně rovněž my z našich zkušeností víme, že k vytyčeným cílům na papíře vede mnohdy velmi složitá cesta realizace. Jsme nesmírně rádi, že tímto způsobem můžeme nejenom vietnamským odborníkům pomoci při realizaci lepšího nakládání

s odpady, ale především přispět k tomu, aby obyvatelé Vietnamu měli lepší životní podmínky.

Důležité je, že místní lidé začínají postupně chápat, že vhodné nakládání s odpady jim pomůže žít zdravěji, což je pro pragmatické Vietnamce nesmírně důležitá motivace.

Během realizace tohoto projektu rozvojové spolupráce máme možnost tuto zemi poznat nejenom z nejrůznějších pohledů, ale i zaznamenat její rychlý vývoj a proměny. A tak na závěr něco málo obecných postřehů z našich pobytů ve Vietnamu.

Vždy nás fascinovalo, kolik osob či věcí lze na jedné motorce přepravit...

Přijedeme-li do Vietnamu příště, nalezneme znovu obraz těchto ulic naprosto přeplněných motorka-

mi, do kterých se člověk zprvu bojí vstoupit, ale po osvojení pomalého a hlavně plynulého pohybu rychle a většinou i bezpečně splyne s davem!? Vzhledem k tomu, že vietnamská vláda asi před rokem povolila dovoz ojetých vozidel, omezila spolujízdu na motorce jen na jednu osobu (ale asi to zapoměla lidem říci) a stanovila povinnost při jízdě na motorce používat helmu (počet smrtelných havárií motocyklistů je bohužel enormní), bude se asi tento dneska zcela nezaměnitelný charakter postupně přetvářet k tomu, co věrně známe z domova.

A jak dlouho si místní ženy a především studentky udrží eleganci v tradičních šatech ao dai? Ne, že by jim neslušely džíny!

Je logické, že vietnamská společnost se vyvíjí jako každá. Doufejme, že specifické tradice i úsměvy přetrvávají a že i vietnamská krajina zůstane stále tak malebnou.

Název projektu:	Rekonstrukce a modernizace nemocnice Viet Tiep, Haiphong, Vietnam
Místo realizace projektu:	město Haiphong, severní Vietnam
Gestorské ministerstvo:	Ministerstvo průmyslu a obchodu
Doba realizace projektu:	1999-2003 / I. etapa, 2006-2010 / II. etapa
Celkový finanční objem:	28 mil. Kč
Realizátor projektu:	HOSPIMED, spol. s r.o., Malešická 2251/51, 130 00 Praha 3 a Fakultní nemocnice Motol, V Úvalu 84, 150 06 Praha 5
Kontaktní osoba:	Ing. Martin Kaloš, výkonný ředitel, Divize High-Tech, martin.kalos@hospimed.cz

Socialistický Vietnam byl dlouhá léta jednou ze „spřátelených zemí“, o které jsme nevěděli nic a zároveň všechno. V rámci systému mezinárodní pomoci docházelo ke sdílení a přerozdělování části HDP jednotlivých zemí tak, aby podle příslušných plánovacích kritérií se pokud možno vyrovnávala životní úroveň socialistického bloku. Na základě těchto tlaků, ale i na základě celosvětově řešených programů - například WHO program zabránění šíření nakažlivých nemocí, program očkování, program ochrany žen a dětí atd. - docházelo historicky k častým kontaktům mezi tehdejší ČSSR a Vietnamem. Jedním z těchto kontaktů byla i série zdravotnických programů, vycházejících jak z uvedených mezinárodních programů, tak nepochybně i z tlaku plánovacích sovětských struktur. Plánování a realizace programů tohoto typu byla velmi aktuální zejména po ukončení americko-vietnamské války v polovině sedmdesátých let, sjednocení země a nastolení tuhého socialistického řádu, kdy bylo nutno jednak znovu vybudovat poničenou infrastrukturu země a jednak demonstrativně ukázat světu přednosti tohoto zřízení.

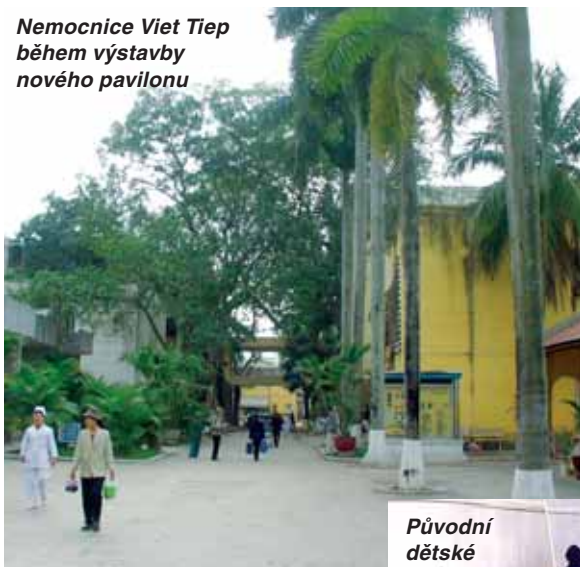
Nemocnice „Vietnamsko-československého přátelství“, Haiphong

Jedním z produktů těchto programů bylo i znovuvybudování nemocnice Viet Tiep (Vietnamsko-československého přátelství) v Haiphongu, na kterém se velmi významnou měrou podílelo právě Československo. Haiphong jako významné přístavní město bylo během války poničeno a bylo nutné mimo jiné zrekonstruovat provoz této nemocnice. Proto je mnoho techno-

logického zařízení nemocnice dodnes právě z konce sedmdesátých let. Slyšel jsem z úst starých profesorů z českých nemocnic historky o vyhánění hadů z trosk rozbitých budov po těžké době války s Američany. Mnohé historky jsou možná povídky starých válečníků, ale na každém šprochu...

Nemocnice Viet Tiep byla vybudována jako nemocnice pavilonového typu, charakteristického zejména stylem provozu, kdy přístup do pavilonů je přímo zvenku,

**Nemocnice Viet Tiep
během výstavby
nového pavilonu**

**Původní
dětské
oddělení**

původní pavilony nemají složitější chodby a čekárny. Jedna moderní několikpatrová budova snese plně srovnání s evropským stavebním standardem a je využívána jako lůžkový a diagnostický pavilon. Zaměření nemocnice je všeobecné, v podstatě všechny běžné obory zde mají větší či menší zastoupení. Značné množství lékařů studovalo v bývalém Československu

či později Česku, naopak mnoho specialistů z velkých českých nemocnic dodnes velmi rádo vzpomíná na několikaměsíční stáže v nemocnici. Vznikla tak mnohá přátelství i lásky. Dodnes si dávní přátelé píšou a při návštěvách v nemocnici často naši pracovníci fungují jako kurýři dopisů i navoněných psaníček.

Před několika lety bylo zahájeno budování nového centrálního lůžkového a operačního pavilonu. Jedná se v podstatě o několikapatrový monoblok, stavěný již moderními technologiemi ze železobetonu. Nový pavilon byl jako významná stavba vietnamského zdravotnictví sledována centrálními orgány a po několika posunutích termínů byl definitivně dostavěn v roce 2005.

V roce 2006 se začal stavět další pavilon a jestli vyjdou plány na zrušení přilehlé věznice a místo dozorců na strážních věžích bude okolí střežit vrátný supermoderní nemocnice, stane se Viet Tiep jednou nejen z největších, ale i nejmodernějších nemocnic v zemi.

**První pacient vyšetřovaný
novým EEG**

Projekt Rekonstrukce a modernizace nemocnice Viet Tiep, Haiphong

V Hospimedu rozumíme dokonale zdravotnickým technologiím, ve Fakultní nemocnici Motol jsou experti na léčení a vzdělávání lékařských odborníků. Pokusili jsme se spojit síly v projektu pomoci nemocnici Viet Tiep. Cílem bylo nejen dodat moderní zdravotnické technologie, ale i naučit místní specialisty tyto často velmi složité přístroje dokonale využívat. Česká republika byla odedávna známá jako výrobce špičkových přístrojů, jméno podniku Chirana je pojmem v celém rozvojovém světě. Tato sláva po revoluci značně pobledla, ale i dnes se najdou v ČR špičkové firmy plně konkurující nejznámějším světovým značkám. Namátkou Linet, Cheiron, BMT - to je jen několik z českých výrobců, jejichž výrobky jsme kompletovali pro naše dodávky. Při výběru jednotlivých komponent dodávané medicínské techniky jsme vycházeli z programu rozvoje nemocnice Viet Tiep, založeného na plánu

Příprava montáže odsávaček Cheiron

Ministerstva zdravotnictví Vietnamu a pozice nemocnice v tomto dlouhodobém plánu. Při našich návštěvách v nemocnici je každoročně upřesňován seznam technologií, které si nemocnice přeje v budoucnu dodat. Tento seznam prioritních položek je konfrontován jednak s ročním objemem uvolněných prostředků z české strany, jednak s možnostmi českých výrobců dodat techniku, která je schopna obstát zejména ve velmi náročných klimatických podmínkách přímořské polohy Haiphongu. A že to není jednoduché, se přesvědčili již mnozí čeští výrobci.

Projekt nemocnice Viet Tiep je dle přání nemocnice realizován v ročních obdobích monotematicky, prostředky jednotlivých fází jsou určeny

pro nákup zdravotnické techniky a vybavení nemocnice. Nově je realizován i vzdělávací program, neboť odborníci nemocnice mají velký zájem o vzdělávání v ČR. Motolská fakultní nemocnice se velmi aktivně ujala této náročné činnosti.

První fáze projektu od roku 2000 znamenala pro nás kromě dodávky a instalace i detailní seznámení s pracovištěm, požadavky nemocnice, strategií rozvoje a postupem výstavby nového pavilonu. Navíc jsme se pustili i do oprav dávno dodaných přístrojů ze sedmdesátých let - staré anesteziologické přístroje Chirana byly znovu zprovozněny, neboť od jejich dodávky nebyly téměř používány. Čeští inženýři se ukázali jako opraváři téměř čehokoliv. A nejednou

jsme slyšeli „český specialista umí vše, pojďte nám prosím při operaci přístroj sám obsluhovat“ - a člověk jde, protože to je závazek, ze kterého nejde vycouvat. A tak někdy naši inženýři suplují na chvíli lékaře, využijí svých zkušeností z českých nemocnic a pomohou vietnamským kolegům.

V roce 2001 jsme se věnovali zejména speciálním přístrojům pro sledování mozku. Toto zařízení bylo první podobné v Haiphongu a jedno z prvních na této úrovni ve Vietnamu. EEG systém Brainscope byl instalován na nově vznikajícím pracovišti neurologie. Ze strany nemocnice byl vznesen požadavek nejen na instalaci systému ale i na několikadenní podrobné vyškolení personálu pro analýzu EEG křivek, neboť podobná diagnostická metoda nebyla nikdy v nemocnici využívána. Ze strany odběratele byla vyjádřena spokojenost s tímto klinickým školením nad rámec běžného uživatelského technického zaškolení. Toto školení proběhlo v podstatě jako úvodní trénink personálu nově vznikajícího oddělení nahrávání a hodnocení EEG záznamů. Realizátor v tomto případě nejen dodal unikátní zařízení, ale nemalou měrou přispěl i k zavedení zcela nové diagnostické metody v nemocnici a ke vzniku nového oddělení v nemocnici.

V dalších letech 2002-2003 dodávky lůžek, operačních světel a stolů pomohly při vybavení nového pavilonu. Nově vznikající jednotky intenzivní péče, operační sály i vyšetřovny jsou vybavovány postupně kvalitními přístroji Made in Czech Republic. Při oficiálním otvírání pavilonu za účasti i české oficiální návštěvy jsme hrdě sledovali desítky pacientů, kteří byli v té chvíli životně závislí na přístrojích a know-how českých výrobců a lékařů.

Reprezentace České republiky

Již jméno nemocnice napovídá o velmi pozitivním jménu České republiky ve Vietnamu a jmenovitě

v Haiphongu. Realizační skupina, vědoma si tohoto závazku, nejen prováděla úkoly spojené s dodávkou a instalací zařízení, ale přihlásila se i k odkazu dřívějších dodavatelů a zprovoznila některé přístroje dodané před deseti

i více lety od českých výrobců. Školení personálu, zejména nově vzniklého oddělení pro záznam a popis EEG křivek, kdy čeští realizátoři nejen prokázali technické znalosti, ale naučili vietnamské odborníky pro-

blematicke elektroencefalografie, bylo z vietnamské strany hodnoceno jako mimořádný přínos a utvrzení o významu spolupráce s českou stranou.

Reference českých subjektů v nemocnici Viet Tiep pomáhají českým výrobcům a dovozcům při jednáních na Ministerstvu zdravotnictví, kam byly předány nabídky do tendrů pořádaných ve spolupráci se Světovou bankou, ale i při jednáních přímo v nemocnicích. I tím stoupá povědomí vietnamských orgánů o českých

producentech a o České republice jako o zemi, kde se i po desítkách let vyrábějí kvalitní robustní výrobky. Vietnam jako země rychle se rozvíjející bude v budoucnu perspektivním partnerem, který si na své potřeby

dokáže vydělat a proto jistě teritoriem pro export zájmovým.

Samozejmě největším přínosem projektu je zvyšování kvality poskytované zdravotní péče obyvatelům Haiphongu. Nově otevřený pavilon, z velké části s českými přístroji a ostatním vybavením (lůžka, operační světlá, operační stoly), je vysoce kladně hodnoceným příspěvkem ke komfortu pacientů i personálu a úrovni poskytované péče. Za společnost Hospimed jsem rád, že můžeme být jedněmi z těch, kteří vidí Vietnam jako perspektivní zemi s milými lidmi, zemi se složitou minulostí ale jistě velmi perspektivní budoucností.

Úspěšné ukončení první etapy s panem Hungem, náměstkem nemocnice a znalcem ČR

Název projektu:	Obnova a udržitelný rozvoj lesa v komunitě Phong My, Vietnam
Místo realizace projektu:	Vietnam, provincie Thua Thien Hue, komuna Phong My
Gestorské ministerstvo:	Ministerstvo zemědělství
Doba realizace projektu:	2007 - 2009
Celkový rozpočet projektu:	7 990 000,- Kč
Realizátor projektu:	MOTT MACDONALD Praha, spol. s r.o., Národní 15, 110 00 Praha 1, www.mottmac.com společně s IFER - Ústav pro výzkum lesních ekosystémů, s.r.o. a Českou zemědělskou univerzitou v Praze
Hlavní partnerská instituce v místě realizace:	Forest Inventory and Planning Institute (FIPI), Thanhtri, Hanoi, Vietnam Email: p.hung.tbi@hn.vnn.vn
Kontaktní osoba:	Lucie Kotherová, lucie.kotherova@mottmac.com

Rozvojový záměr projektu:

Zlepšení životní úrovně komunity Phong My, prostřednictvím zavedení principů trvale udržitelného hospodaření v lesích a obnovy lesů v komunitě.

Hlavní cílové skupiny:

Obyvatelé komunity Phong My, odborné instituce působící v lesnictví, regionální a místní správa

Výstupy projektu:

Výstup 1: *Technická zpráva o současném stavu lesů a udržitelná databáze*

- Upřesnění cílů a metodiky dle lokálního šetření a požadavků příjemce
- Zaškolení na téma mapování, inventarizace a hodnocení lesních ekosystémů a kritických oblastí („training by doing“)

- Zmapování terénu („training by doing“)
- Vytvoření aktuální databáze

Výstup 2: Návrh nového managementu lesů a přírodních zdrojů

- Vytvoření a projednání nových plánů managementu lesů a akčních plánů pro rehabilitaci kritických oblastí
- Školení a workshopy na téma udržitelné lesní hospodářství, udržitelný rozvoj produkce, ochrana lesů, rehabilitace kritických oblastí

Výstup 3: Demonstrační plochy - pilotní aplikace nových technik a technologií

- Identifikace pilotních obcí a demonstračních ploch a vytvoření pracovních skupin v obcích, specifikace technik a technologií
- Založení demonstračních ploch, lesních školek
- Supervize a studijní návštěvy

Výstup 4: Zvýšené povědomí komunity v oblasti přínosů udržitelného využití a ochrany lesních ekosystémů

- Školení, workshopy, participační plánování a realizace

Vietnamu se po dlouhých letech nadvlády různých ekonomicky silnějších mocností podařilo vytvořit samostatnost. Číňani, Francouzi, Američani a mnozí další byli vyhnáni a Vietnam světu ukázal, že si chce a dokáže vládnout sám. V zemi je politická stabilita, a tak národu s pověstnou pílí a houževnatostí nebrání prakticky nic v intenzivním rozvoji. Zděné domy nahrazují bambusové chatrče, motocykly střídají kola a prakticky v celé zemi se intenzivně těží, zpracovává, vyrábí a vyváží. Takzvaný business je ve Vietnamu na prvním místě a je naprosto všudypřítomný. Životní úroveň rychle vzrůstá, postupně se posilují i prvky demokracie a vietnamští občané se začínají mít dobře.

To vše však s sebou přináší také některé negativní jevy. Jedním z nich je odsunutí problematiky péče o životní prostředí až na jednu z posledních příček priorit. Termín trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů je chápán jako něco, co ekonomický rozvoj brzdí a omezuje právo Vietnamců na život v luxusu. Vzhledem k historii Vietnamu je tento přístup zcela pochopitelný. Ostatně i my Češi stále procházíme podobnou transformací v žebříčku hodnot. O to více jsou projekty zahraniční rozvojové spolupráce v oboru životního prostředí nebo zemědělství ve Vietnamu potřebné. A o to více dává smysl, že je Vietnam reali-

Obchod je neoddělitelnou součástí vietnamské kultury. Obchoduje se vším a všude.

zuje společně se zemí, která má tolik podobnou minulost a prošla v podstatě podobným vývojem.

Náš projekt je založen na přenosu českého „know how“ v oblasti lesního hospodářství, inventarizace lesů a rehabilitace odlesněných oblastí. Projekt je směřován do oblasti centrálního Vietnamu, komuny Phong My. V komuně Phong My bylo v průběhu vietnamsko-americké války aplikováno velké množství dioxinů v podobě tzv. Agent Orange. Defoliační účinek dioxinů způsobil masivní destrukci lesů a odlesněné plochy se dosud nedaří úspěšně revitalizovat. Nulový vegetační pokryv způsobuje půdní erozi a s ní spojený transport dioxinů do vodních zdrojů a potažmo potravního řetězce místních obyvatel. Management lesních zdrojů zde v podstatě neexistuje a veškerá rozhodnutí

a plánování se odvíjí od momentálně výhodných nabídek trhu. Nevýhody a zejména nestabilitu takto nastaveného systému již začínají pociťovat i Vietnamci, nicméně potřeba jakéhosi strategického plánování je ve Vietnamu zcela nová. Není se čemu divit, bouřlivá a neustále se měnící politická i ekonomická situace v průběhu minulých staletí jaksi strategickému plánování ve Vietnamu příliš prostoru nedávala.

Do Vietnamu jsme vyrazili poprvé začátkem května 2007. První dojem byl naprosto nepřekonatelný. Vše je zde v pohybu, všude se něco děje. Člověk v podstatě až dostává pocit, že se nachází uprostřed neuvěřitelně výkonného „mraveniště“. Hned po prvních dnech je jasné, že Vietnam je jednou z těch zemí, kde přívlastek „rozvojová“ pochází skutečně od slova rozvoj. Po silnici se jakoby nekontrolovaně řítí stovky troubících motocyklů, všude voní výborná vietnamská kuchyně a ze zákoutí se ozývá poťouchlý vietnamský smích. Večer se pak vietnamské ulice promění v badmintonová hřiště, parky zaplní davy cvičenců jógy i aerobiku a z vietnamských hospod se nad sklenicemi piva bia hoi line pokřik „Tram pham tram“, vietnamská obdoba českého „Na zdraví“. Tu a tam tmavou ulicí projede tzv. „knedlíkář“, člověk, který přímo na kole vaří vietnamskou obdobu českých kynutých knedlíků. Od těch našich se liší snad jen tím, že se jí z novinového papíru, který od knedlíku neodlepíte, ani kdybyste jej odlepovali celou noc s houževnatostí vlastní jen Vietnamcům. Atmosféra Vietnamu doplněná nádhernou přírodou a neustále se usmívajícími a pozitivními lidmi je pro Evropany zkrátka naprosto atypická a úžasná. Pro turistu je tak Vietnam rozhodně lákavou zemí, kde je možné ještě na poslední chvíli prožít kouzlo rozvojového světa.

Realizátor projektu rozvojové spolupráce však má zcela odlišnou pozici. Přijel do Vietnamu realizovat projekt společně s vietnamskými partnery a jeho úkolem je efektivně investovat vyčleněné české peníze do rozvoje Vietnamu. Aby se takový úkol v zemi jako Vietnam úspěšně splnil, je třeba se obrnit enormní vytrvalostí a trpělivostí. Vietnamec je silný partner, je to rozený obchodník, manažer a po staletí vychovávaný válečník, který s úsměvem na tváři dokáže svého

partnera doslova utahat. Maximální výkonnosti dosahují tyto rysy zejména při obchodních jednáních. Vietnamci oficiální jednání zbožňují a jsou schopni jednat naprosto o čemkoli a v podstatě donekonečna. Pouhé úvodní jednání s komunitou, kterou zastupoval vysoký stranický funkcionář, mimochodem člověk maximálně materialistického smýšlení zejména co se přínosů do jeho kapsy týče, bylo třeba realizovat asi pětkrát. V průběhu jednotlivých dílčích jednání jsme byli postupně přesvědčováni o nutnosti změny lesnického projektu na projekt výstavby nemocnice, následovaly projekty od výstavby silnice přes projekt mateřských školek až po čištění zavlažovacích kanálů. V takové situaci bohužel neexistuje způsob, jak daná jednání uspíšit, jedná se o jakousi „hru s tanci a zpěvy“, ve které si vietnamská strana testuje výdrž a sílu svého partnera. Aby realizátor obstál, je nutné neustále udržovat úsměv na tváři a trvat na svém. Je nezbytné přijmout vietnamský tvrdý způsob hry a to i přesto, že se český realizátor často neubrání přemýšlení nad tím, zda mu následné psychiatrické léčení bude v rámci bilaterální spolupráce hradit pro změnu strana vietnamská. Usmívat se a neztrácet nervy je základním pravidlem každého realizátora. Časem nakonec zjistíte, že je to docela zábavné a začnete si vše užívat.

Dalším výrazným rysem vietnamských kolegů je snaha mít vše pod maximální kontrolou. Vietnam je národ mimořádně organizovaný, v šest hodin ráno tu všichni na povel vstávají a odcházejí do práce, stejně tak úderem desáté hodiny večerní Vietnamci spořá-

*Současné vietnamské lesní hospodářství.
Rychle vysadit, rychle pokácet. Jako dlouho
to ještě může fungovat?*

daně opouštějí do té doby hlučné ulice. I v té nejzapatlejší vesnici existují přesné statistické přehledy o tom, jaké způsoby antikoncepce tamní ženy používají a kolik dětí v průběhu posledního roku chodilo za školu a jak často. Vietnamci mají zkrátka absolutní přehled a kontrolu naprosto nad vším. Řád, který se Vietnamci věrní své vynalézavosti neustále snaží ze všech sil obházet, je všudypřítomný. Stejný systém kontroly a řízení se pochopitelně snaží vietnamská strana zavést také do realizace vašeho společného projektu. Fráze začínající „You should...“ tedy rady, co vše byste v projektu měli změnit dle představ vietnamské strany a co přesně byste měli udělat, jsou zcela na denním pořádku. O tom, co byste měli udělat vy, mají vietnamští partneři naprosto jasnou představu. O tom, co by měli dělat oni, už tak úplně jasná představa neexistuje. A pokud chcete přimět Vietnamce k intenzivní a kvalitní práci, je třeba je prvně nadchnout pro věc

Vietnamská příroda, pokud je chráněna tak jak má, je naprosto nepřekonatelná.

a přeložit vše do jejich obchodního jazyka. Pokud se vám toto podaří, máte v podstatě vyhráno.

Při jednom z jednání se nás představitelé komunity snažili donutit k úplnému vyškrtnutí aktivity identifikace oblastí pro zalesnění a aktivity identifikace vhodných druhů pro zalesnění. Prý je to zbytečné plýtvání penězi, které oni dokáží utratit přínosněji. Pochopitelně jsme chtěli vybrané lokality vidět a tak nasedáme do auta a odjíždíme kamsi na druhý konec komunity. Po asi půlhodině cesty zastavujeme uprostřed lesa.

„Tak tady to je“, říká zástupce komunity. „Jak tady, tady jsme přeci v lese?“, začínáme pochybovat, že nás dovezli na správné místo. „Co tady budeme zalesňovat? Navíc tu přeci není žádná půdní eroze, není tady žádný svah, žádný transport dioxinů do vodních zdrojů“, snažíme se vysvětlit základní pravidla pro volbu oblastí pro výsadbu. „No problem, v září vykáčíme a v říjnu už tu můžete sázet. Na svazích nám tu stejně kvůli zamoření dioxiny nic neroste, tak to vysázíme tady. Taky je tady jednodušší práce, práce na svazích je moc obtížná. Vysázíme tu samé akácie, protože ty se dají dobře prodat.“ V tu chvíli je nám jasné, že toto je zase na minimálně 5 dalších jednání, na kterých bude třeba tvrdě vysvětlovat a ekologické přínosy jasně překládat do jazyka obchodního. Práce ve Vietnamu je zkrátka výzva. Vietnamci nejsou rozhodně národem, který by si za pasivního přihlížení nechal diktovat, kde a co se má udělat. Jsou to plnohodnotní partneři, se kterými je třeba diskutovat a vzájemně se doplňovat. Vše je o dlouhodobé spolupráci, v rámci které se postupně vytváří mezi oběma stranami důvěra. To dělá celou práci mnohem zajímavější a vytváří obrovský přínos také pro českého realizátora.

A proč by měl být Vietnam i přes všechny pracovní nesnáze pro Českou republiku prioritní zemí? Je pravda, že ve Vietnamu nenajdete hladovějící děti s nafouknutými břichy, nenajdete zde žádnou do očí bijící bídu s nulovou vyhlídkou na jakékoli zlepšení, žádnou takzvanou ideální živnou půdu pro projekty pomoci, díky kterým bychom se cítili jako spasitelé. Takový Vietnam rozhodně není. To, co na vás ve Vietnamu čeká, je silný partner, silná země, která ví, co chce. Pokud budeme schopni se takovému partnerovi vyrovnat a postavit čelem, je zde maximální potenciál pro vytvoření úspěšného týmu a fungujících vztahů mezi oběma zeměmi. A že takové vztahy budou do budoucna přínosné, o tom není vůbec třeba pochybovat. Ostatně vietnamsko české vztahy mají již mnohaletou tradici. Téměř v každé vesnici narazíte na minimálně jednoho Vietnamce, který pracoval v bývalém Československu. A pracovat v zemi, která má historii tolik podobnou té naší a kde najdete řadu lidí, kteří mluví naším jazykem a na bývalé Československo vzpomínají v superlativech, je přeci báječné.

Češi očima Vietnamky

Už druhý rok pracuji jako koordinátorka českých rozvojových projektů. Práce mě strašně baví, přináší do mého života mnoho radosti a obrovské zkušenosti z různých oblastí, zejména z hlediska interkulturní problematiky.

Při prvním příjezdu do Vietnamu jsou čeští realizátoři obvykle nadšení svým důležitým posláním "pomoci této chudé zemi". Mají asi krásnou představu, jak je Vietnamci uvítají a jak s nimi budou aktivně spolupracovat. Realita je bohužel vždy jiná než představa. Kromě toho, že musí překonat některé přírodní nástrahy jako počasí, jídlo nebo tu příšernou dopravu, to nejhorší na ně teprve čeká na úřadech.

Jazyková bariéra, rozdíly v pracovním stylu a kulturní rozdílnosti jsou nejhorší překážky. Cizinci určitě mají první dojem, že Vietnamci jsou milí, usmívají se... Na úřadech, při jednáních je to stejné, ten úsměv je u každého. Kdo tu žije déle, tak postupně poznává, že ten úsměv je přirozená reakce. Vietnamci se usmívají, když mají radost a jsou s něčím spokojeni, usmívají se ale také, když někomu nerozumí a také když s někým nesouhlasí... Češi to nejdříve také nevěděli - když viděli vietnamské úředníky, jak se usmívají, mysleli, že vše bude fajn. Za nějakou dobu ale pochopili a často teď říkají: "Jestli se usmívají, tak to je špatně!!!".

Další princip jednání, který čeští experti neznali, je "význam nevysloveného". Ve Vietnamu, zejména na úřadech, moc neplatí přímé otázky a odpovědi. Úředníci vždy jednají diplomaticky, usmívají se, ale většinou neříkají, co skutečně chtějí. Musíte na to přijít sami. Pokud to neobjevíte, tak máte smůlu. Ne jednou jsem slyšela, jak si vietnamští úředníci stěžují, že Češi buď jsou tak pomalí nebo spíš nechťejí rozumět. Vždy jsem se smála a říkala jim: "Máte pravdu, osobně ty Čechy lituji, protože neumí být mazaní jako Vietnamci". Navíc Vietnamci mají ve zvyku dávat sliby lacino, pro ně moc neplatí přísloví "slib se má splnit". Slibují, slibují a pak nehnou ani prstem. Češi věří všemu, co říkají, co slibují a myslí si, že vše půjde podle toho, jak se domluvili. Za měsíc, tři měsíce se vracejí do Vietnamu, ale nic se nezměnilo...

Za nějakou dobu je zřejmý i další princip: "při práci je potřeba Vietnamce pořad popohánět"...

Situace v provinciích je ještě horší. Místní úředníci jsou mnohem méně schopní, chybí jim nejen znalosti ale i ochota. Navíc jsou strašně "tvořiví", pořád si vymýšlejí nějaké nové věci a doporučují

neustálé změny projektů nebo způsobů řešení. Samozřejmě, že Češi tomu zpočátku věří, tak řeší a řeší, věnují tomu mnoho úsilí a času a pak poznají, že to k ničemu není.

Chyby nejsou jen na vietnamské straně ale i na české. Čeští experti si často stěžují, že Vietnamci nejsou při spolupráci aktivní. Jeden z důvodů je to, že některé projekty či aktivity nepocházejí ze zájmu komunity. Češi připravili projekty doma bez znalosti prostředí a pak je přijeli do Vietnamu realizovat. Mnoho věcí tak neodpovídá místním podmínkám a potřebám. Někdy je problém i v nedostatečné komunikaci - lidé z vedení okresu neznají celý projekt a pak se rozčilují: „Na co potřebujeme sušárnu, když máme tropické počasí? My Vietnamci se živíme zemědělstvím už tisíciletí a ani ve snu nás nenapadlo, že budeme potřebovat sušárnu, proč nám raději nekoupíte něco praktického?“. Když pak byla sušárna instalována na univerzitě, rozhodli se bojovat o to, aby ji dostali zpátky do komuny...

Trpělivost je základní vlastnost, kterou budete ve Vietnamu potřebovat, jinak se brzo zblázníte. Jeden vedoucí projektu, sociolog a vietnamista, měl moc rád Vietnam, ale po tolika potížích na úřadech byl skoro zoufalý. Jednou jel do Hanoje a na některá jednání jsem ho doprovázela. Na jednom z ministerstev nás přijal úředník, který má na starosti české projekty a samozřejmě rozumí problematice, a oni se snadno domluvili. Po jednání mi říkal: "Ten pán je normální, vid'". Šli jsme na další jednání, tentokrát s člověkem z vládní kanceláře. Po setkání mi zase říkal: "Hele, ten kluk je úplně normální, jo?". Tak jsem se na něj podívala a zeptala se: "Myslíš, že jsem také normální?". On na mě koukl a odpověděl: "Asi jo!". Byla jsem tehdy zmatená, nevěděla jsem, co pro Čechy znamená být normální? Na druhé straně chápu, že je našťvaný na vietnamské úředníky. Snažila jsem se mu vysvětlit, že všude jsou dobří i špatní lidé, že na jakémkoliv úřadu na světě najdeme nějakého hlupáka. Také s ním souhlasím, že ve Vietnamu je to asi horší a to je také důvod, proč jste tady. Kdyby to tak nebylo, možná by naopak Vietnamci přijížděli do ČR poskytovat rozvojovou pomoc a učit vás, co a jak se má dělat...

Uvedené příklady nejsou reprezentativním odrazem všech potíží, se kterými se čeští experti setkávají ve Vietnamu, ale určitě ty potíže nejsou nepřekonatelné. Stačí trochu vnímat, hodně naslouchat a vždy najdeme řešení. Na druhou stranu věřím, že práce ve Vietnamu přináší také Čechům velké zkušenosti i mnoho radosti.

CZECH REPUBLIC
DEVELOPMENT COOPERATION

Tato publikace byla podpořena z prostředků Ministerstva zahraničních věcí
v rámci programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR